

KRATKA UPUTA

Camfragh
Inv. št. 3987

TAMBURANJE PO KAJDAH.

SASTAVIO

MILUTIN pl. FARKAŠ.

TRECE IZDANJE.

Inv. številka <i>3987</i>		
Omara	Po jez	Številka
<i>811</i>	<i>4</i>	<i>194</i>

U ZAGREBU 1894.

VLASTITOM NAKLADOM.

KNJIGOTISKARSKI I LITOGRAFIČKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

132288

Sastavitelj si sva prava pridržaje.

132288

FZC 5450/4953

Predgovor.

Da udovoljim neprestanim molbam i željam slavnih tamburaških sborova i prijatelja narodne naše tamburice, evo izdajem po treći put ovu knjižicu s iskrenom željom, da naše hrvatsko narodno glasbalo našlo što više prijatelja i zaštitnika u miloj nam domovini.

U Zagrebu mjeseca siečnja 1894.

Milutin pl. Farkaš.

1. Obćenita razdioba tambura.

U glavnom dielimo tambure u dvie grupe. U prvu grupu ubrajamo onakove tambure, koje si narod sâm ili pojedini tamburaši prave, ovakove su jednostavna i nepravilna oblika.

Krstnice na hvataljci porazdieljene su djelomice po naravnoj temperaturi (enharmonijsko-kromatički), djelomice imadu hvataljku sa diatoničkom ljestvicom; ovakove tambure zovemo „pučkimi tamburami“, a nalazimo ih kod pučkih tamburaških družina, u rukama naših seljaka, djetića, zanatlija itd.

Pučkih tambura imade više vrsti; prema veličini i svrsi imade svaka vrst svoju posebnu ugodbu, posebnu hvataljku i posebno ime.

O pučkih tamburah ne ima u ovoj knjižici govora, a to s toga, jer je uputa ova pisana za tambure druge vrsti, za tambure onakve, koje se ugodbom i razdieljenjem hvataljke znatno razlikuju od pučkih tambura. Tko se želi upoznati sa pučkimi tamburami neka pročita knjigu pod naslovom: „Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“ knjiga XXXIX. od god. 1887. U toj se knjizi nalazi razprava velezaslužnoga prof. g. Fr. Ž. Kuhača o pučkim tamburicama pod naslovom: „Prilog za poviest glasbe južnoslovenske“.

U drugu grupu ubrajamo onakove tambure, koje grade izučeni glasbalari (Instrumentenmacher), ovakove su liepa i pravilna oblika, izdjelane su vrlo točno i pomno. Krstnice na hvataljci porazdieljene su po glasovirskoj temperaturi (kromatički), a imade ih više vrsti: prema veličini i svrsi imade svaka vrst svoju posebnu ugodbu, hvataljku i posebno ime. Mjesto drvenih čivija (Schrauben) prave na tih tamburah gradski glasbalari kovne vrtke (tako zvanu „makinu“), a na daski glasnjači (Klingholz) nalazimo okrugao izrez poput kitare, mjesto užezanih rupica, koje vidjamo na pučkih tamburah. Ovakove tambure

mogli bismo nazvati „gradskimi tamburami“, a dan danas nalazimo ih u rukuh naših djačkih tamburaških sborova, u pjevačkih društvi, u krugovih činovničkih, častničkih, u raznih zavodih i sjemeništih.

Sve što je u toj knjižici pisano vriedi samo za gradske tambure, t. j. onakove, kojim je hvataljka razdieljena po glasovirskoj temperaturi (kromatički); prema tomu su i sve do sada izašle kajdovnice (partiture) pisane za te tambure; na pučkih se tamburah po ovoj uputi i ovom sustavu neda glasbovati.

2. Vrsti tambura.

U tamburaških društvi razlikujemo ovih osam vrsti tambura:

1. Bisernica (primašica, zlatna tamburica).
2. Kontrašica (šara).
3. Brač I. (solo).
4. Brač II.
5. Brač III.
6. Bugarija I.
7. Bugarija II.
8. Berde.

Prvih pet tambura zovemo jednim obćenitim imenom i to: „tambure primašice“; tamburaši, koji u jednu od ovih tambura udaraju, zovu se „primaši“.

Ostale tri tambure (bug. I., II. i berde) zovemo „tambure sekundašice“; tamburaši, koji u jednu od tih tambura udaraju, zovu se „sekundaši“.

Svaka od spomenutih osam vrsti tambura imade u sboru svoju posebnu zadaću, oblik i ugodba (Stimmung) im je različita. Na svih tamburah navinute su samo četiri žice i te su „kovne“. Jedino kod berdeta su prve tri žice „kovne“ a zadnja (četvrta) crievna (Darmsaite).

U novije doba nalazimo i na berdetu mjesto crievne žice, pletenu kovnu žicu. Pošto je praksom dokazano, da je glas na berdetu mnogo jasniji i zvučniji, ako su sve četiri žice kovne, to se svim tamburaškim zborovom preporučuje, da si crievnu žicu na berdetu izmjene „kovnom“.

Bisernica se oblikom, ugodbom i hvataljkom u ničemu ne razlikuje od kontrašice, isto tako brač II. od brača III., kod tih tambura je jedina razlika u sbornom tamburanju.

Bisernica izvadja u sboru uvijek glavnu melodiju (ariju), a kontrasića prati tu ariju u tercama ili preuzimlje kadkada i partiju biserničinu.

Brač I. pojačava ariju biserničinu u krupnoj osmici (oktavi) dočim brač II. uz to izvadja odgovarajuće terce, a brač III. izvadja odnosne sexte ili prepliće ariju braća I. raznimi figuracijami i modulacijami.

Brači I., II. i III. sačinjavaju u sboru posebnu harmoničnu celinu, koja se uz ostale tambure vrlo liepo iz sbora razabrati može.

Bugarija I. i II. spadaju kao što je spomenuto među tambure sekundašice.

Bugarijaši ne izvadjaju nikada nikakove arije. Glavna im je zadaća pratiti melodiju u različitim sazvučih (akordih), a pomaže im kod toga berdetaš, koj im neprestance podaje temeljni (glavni) glas.

Osim spomenutih tambura imademo još i „tamburu za piev“ nazvanu od naroda „tamburom za samca“ ili „dangubicom“. (Vidi „prilog kratkoj uputi u tamburanje po kajdah“ strana 21. slika 1.)

Dangubica se u tamburaških sborovih ne rabi, jer joj je liestvica vrlo jednostavna i za izvadjanje raznih modulacija neprikladna.

Dan danas nalazimo ju u rukuh pojedinaca, osobito tamburaša početnika, koji se na njoj uče trzati i vježbaju sluh, a onda se tekars laćaju ine vrsti tambure.

Dangubica imade 4 do 5 žica, hvataljka ima najviše 10—12 glasova, žice ugodjene su u *g*-durnom trozvuku: *g*, *h*, *d*, *d* =

; prst hvata uvijek po dvie žice na jednom, ostale žice *g* i *h* udaraju se kadkada, ponajviše kada tamburaš hoće, da uz melodiju izvede i pojedine sazvuke.

3. Glavni dielovi tambure.

Kod svake tambure razlikujemo ove dielove (vidi „prilog kratkoj uputi u tamburanje po kajdah“ strana 21. slika 1.):

1. čivijište t. j. glava (Schraubenhälter) *a*, *b*;
2. čivije (Schrauben) *c*, *d*;
3. ručica (Hals) *f*, *e*;
4. hvataljka (Griffbrett) *b*, *g*;
5. zvekalo (Resonanzboden) *g*, *h*;

6. glasnjača (Klingholz, Sangboden) *i, k*;
7. konjić (Steg) *f, b*;
8. kobilica (Sattel) *l, m*;
9. krstnice (die Bünde auf dem Griffbrette) *n, o*;
10. petlja (Saitenhalter) *p*.

Tambura se pravi od javorova, šljivova ili lipova drveta. Zvekalo pravi se obično od javorova drveta, hvataljka od lipovine, a glasnjača se izdjelava na svih tamburah od čamovine.

Mjesto drvenih čivija prave gradski glasbalari na svih tamburah kovne vrtke (tako zvanu makinu). Ovakova je makina vrlo praktična, pošto se glasbalo vrlo brzo i točno ugoditi može, a i žice ne popuštaju tako lako košto kod tambura sa drvenimi čivijami.

Hvataljka je kod pojedinih vrsti tambura različito porazdjeljena. Kod tambura-primašica obuhvaćaju krstnice hvataljku na nekih mjestih samo do polovice, a na nekih opet obuhvaćaju čitavu hvataljku.

Kod tambura-sekundašica obuhvaćaju krstnice na svih mjestih čitavu hvataljku.

Konjić i kobilica prave se obično od tvrda šljivova drva, ebanovine, kosti ili od mjedi. Najbolji je konjić od kosti, a kobilica od mjedi.

Krstnice su na hvataljci od meka željeza te su prema veličini i vrsti tambure različite debljine.

Na tamburi su navinute kovne žice (Stahlsaiten), koje su na posebnih kolobarih omotane i prema debljini posebnimi brojevi označene.

Obično trebamo za tambure žice počevši od „0“ (ništice) do broja 16.

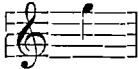
Čim je broj žice veći tim je žica tanja i obratno; prema tomu biti će n. p. žica broj 12 prilično tanka, a broj 4 prilično debela; za svaku vrst tambure trebamo poseban broj žice.

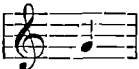
Najbolje tambure su one, kojima je zvekalo i ručica iz jednoga komada izdjelana; izdjelavanje ručice i zvekala iste mnogo pomnije, te je tambura tim bolja, čim su ovi djelovi pomnije izradjeni.

Daska glasnjača je kod svih tambura napose izradjena i priljepljena na zvekalo. Čim je ručica gotova, priljepljuje se na nju hvataljka, koja se pravi na običnih tambura od lipovine, a na finijih od ebanovine.

Na hvataljci nalazimo kod tambura-primašica izmedju pojedinih krstnica umetnute crne ili bijele točke od kosti, biserja ili ebanovine.

Ovakove točke olahkoćuju primašem tamburanje, jer su na timi točkama označeni glavni glasovi na hvataljci, hvatanje mu je preglednije i narednije. Položaj kobilice na daski glasnjači upliva znatno na čistoću glasa; nije li kobilica na svom pravom mjestu, to će tamburaš odmah čuti, da mu pojedini sitni (visoki) glasovi zvuče nečisto, premda mu je tambura čisto ugodjena.

Uzmimo n. p. da na bisernici, koja je sasvim čisto ugodjena, uhvatim glas $g =$; udarim li iza toga kajdu g na drugoj

crti = pa čujem li, da je g nad crtami viši od onoga na drugoj crti, onda treba da kobilicu pomaknem dolje prema kraju glasnjače; nasuprot ako li je taj glas niži, onda treba kobilicu pomaknuti gore prema glasnjači. Kod namještanja kobilice treba naravno vrlo fin sluh.

Uzrok nečistim glasovom može biti i taj, da su na tamburi navite žice različite debljine. Pukne li n. p. primašu koja žica, onda će se riedko kada novo navinuta žica točno slagati sa starimi žicama, pojedini sitni (visoki) glasovi zvučiti će nečisto; najbolje je u tom slučaju, da primaš skine i drugu čitavu žicu, pa na novo navine dvie nove žice propisanoga broja.

Uzrok nečistim glasovom može biti nadalje i taj, da su zarezi na konjiću ili na kobilici preduboko urezani, uslied toga se žice dotiču krstnica a pojedini hvati (Griffe) zvuče nečisto.

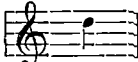
U takovom slučaju treba kobilicu podložiti drvcom ili na konjić metnuti komadić drvca; najbolje je konjić i kobilicu izmjeniti novimi.

Uzrok nečistim glasovom može napokon biti taj, što su mi žice i krstnice hrdjave. Prestanem li tamburati, treba da svaki put dobro otarem platnenom krpicom i žice i krstnice, jer mi se u protivnom slučaju po malo nabere hrdja na žice i krstnice i to od znoja na prstima, a na hrdjavoju tamburi biti će i tamburanje hrdjavo. — Ne valja nadalje spravljati tamburu na vlažno mjesto, stavljati ju tik prozora, vratiju ili vješati ju o vlažan zid, jer će se u tih slučajevih daska glasnjača s vremenom uslied vlage ili napuhnuti ili odliepiti od zvekala, isto tako ne valja tamburu prisloniti o kut, jer će se u tom slučaju ručica sgrbiti. Najbolje je tamburu pokriti suknom i objesiti ju u ormar ili na suhom mjestu o zid.

4. Bisernica.

Vrst najmanjih tambura jest „bisernica“. (Vidi prilog slika 2.)

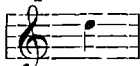
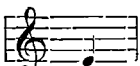
Bisernica imade četiri žice od kojih su prve dvie odredjene za desnu, a druge dvie za lievu polovicu hvataljke.

Na bisernici navinute su žice broj 14. Sve četiri žice ugodjene su po jednom te istom glasu $d =$

Hvataljka biserničina razdieljena je kromatički i to tako, da na desnoj polovici hvataljke počevši od petoga stupca tekuciel, a na lievoj polovici poluglasovi. Krstnice na hvataljci porazdieljene su nejednako i to tako, da na njekih mjestih obuhvaćaju čitavu hvataljku, a na njekih opet samo do polovice. Slika 3. u prilogu pokazuje nam točnu razdiobu hvataljke i položaj svakoga cieloga i poluglasa.

Hvataljka biserničina obuhvaća prema slici 3. ove glasove:

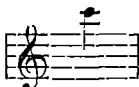
Pošto su prazne žice biserničine ugodjene po glasu d na četvrtoj crti = to svi ovi glasovi kako su u prilogu na stupcih označeni zvuče za čitavu osmicu sitnije (više). Uхватim li n. p. glas e na drugom stupcu to će taj glas zvučiti kao e na četvrtoj praznini = itd.

Prostor od jedne krstnice do druge zovemo stupcem. Prema tomu ima na bisernici na desnoj polovici hvataljke 17 stupaca, a na lievoj 14 stupaca. Na desnoj polovici hvataljke imademo lagljega i preglednijega hvatanja radi na petom, devetom i dvanajestom stupcu usadjene crne točke. Nema li na bisernici tih oznaka, dobro je, da si ih biserničar početnik sam olovkom označi.

a) Držanje bisernice.

Ručicu bisernice valja lievicom uhvatiti sasna gori po konjiću i to tako, da ručica ima svoje sjedište u jamici između kažiprsta i palca lievice.

Dolnji kraj tambure t. j. zvekalo sloni se prilično jako o prsa, desni ručni sglob pritisnem na dasku glasnjaču; desnu ruku sagnem malo prema daski glasnjači a kažiprstom i palcem desnice uhvatim trzalicu, koja treba da se kod udaranja nalazi na 15-tom stupcu, t. j.

tamo gdje mi je označena kajda $c =$

b) Hvatanje glasova.

Biserničaru rabe za hvatanje glasova tri prsta lievice. Kažiprst lievice zovemo „prvim“, srednjak „drugim“ a prstenjak „trećim“ prstom.

Malim prstom lievice ne hvata biserničar gotovo nikada nikakve glasove.

Prst hvata uvijek po dvie žice na jednom i to ili prvu i drugu žicu zajedno ili treću i četvrtu.

Kod hvatanja glasova valja paziti na sljedeće:

1. Hvatati glasove treba što više moguće šiljkom prsta i to tako, da prvi članak svakoga prsta padne po prilici okomito na hvataljku.

2. Prste ne smijem polagati upravo na krstnice već uvijek upravo u sredinu između dviju krstnica.

3. Hvatajući po dvie žice na jednom, moram paziti na to, da obe žice jednako jakošću na hvataljku pritisnem.

c) Trzalice.

Ono orudje, kojim se u sve vrsti tambura udara, zove „trzalice“ (trzija, terzijan). Trzija se pravi ili od tvrde višnjeve kore ili od ribje kosti; ova potonja trajnija je od višnjeve kore.

Pučki tamburaši izdjelavaju si trzalicu najradje od tvrda čiljka (Federkiel) i to najradje od krila gavranova, orlova ili paunova.

Trzalicu izdjelavaju si tamburaši sami, nu kod toga treba da si svaki što bolje i pomnije trzalicu izradi, jer sa lošom ili na polak izdjelanom trzalicom nije moguće pravilno i liepo trzati.

U novije doba dobivaju se gotove trzalice iz kaučuka ili želvine kore, ovakove se svim tamburašem najtoplije preporučuju. dočim se onim, koji si sami žele trzalice praviti, preporučuju one od ribje kosti, a te se ovako izdjelavaju:

Uzme se komad plosnate ribje kosti, koji u neizdjelanom stanju ima oblik a , b , c , d (vidi sliku 12. u prilogu, strana 32.), taj se komad mora komadićem običnoga oštrog stakla strugati pravcem e , f , prema c , d (vidi sliku 12.) tako dugo dok trzalica ne dobije primjerenu debljinu i gibkost.

Iza toga treba trzalicu oštrim nožićem zarezati kod mjesta e prema g , i kod mjesta f prema d , tako da trzalica zadobije oblik a , e , g , f , b .

Šiljak g treba napokon pomno nožićem izgladiti a trzija dobro izdjelana imati će onda oblik a , b , c (slika 13.).

Želim li trzalicu imati sa dva šiljka, onda uzmem nešto dulji komad ribje kosti koja u neizdjelanom stanju ima oblik a , b , c , d (slika 14.). Komadićem običnoga oštrog stakla stružem trzalicu najprije pravcem e , f prema c , d , zatim pravcem e , f prema a , b . Iza toga izrežem trzalicu u obliku e , h , f i e , g , f , šiljke g i h pomno izgladim i lijepo izdjelana trzalica sa dva šiljka imati će oblik a , b , c , d (slika 15.).

Trzalica ne smije biti niti odveć mekana niti odveć tvrda. Točno ustanoviti debljinu nije moguće, jer dočim jedan bolje i ljepše može trzati sa tvrdjom trzalicom, to drugi bolje trže sa nešto tanjom, a treći opet sa trzalicom srednje debljine

Najbolje je, da svaki kod izdjelavanja trzalice odmah pokuša na tamburi trzati te si onda trzalicu izradi onako kako mu je njegovoj ruci i načinu trzanja narednije.

d) Način trzanja.

Trzanje zadaje najvećih poteškoća tamburašu početniku, a to stoga, što se trzanje ne može naučiti od danas na sutra, već za to treba neprekidne vježbe i velike uztrajnosti.

Kod trzanja treba upamtiti sljedeće:

1. Široki kraj trzalice a , b (slika 13.) drži se desnicom i to palcem, kaziprstom i srednjakom, a šiljkom c se žice potitravaju ili naprosto udaraju.

2. Trzanje se izvadjja brzim, pravilnim mahanjem desnoga ručnoga sgloba, svako micanje desnoga lakta ili ramena treba što više izbjegavati.

3. Desni ručni sglob mora se micati neizmjereno gibko i nepri-siljeno, svaka ukočenost umara tamburaša, steže mu mišice i živce u ruci, a trzanje mu je nesigurno i nepravilno.

4. Šiljkom trzalice treba da potitravam uvijek po dvie žice na jednom bez ikakvoga zapinjanja, a pri tom ne smijem dirati i strugati dasku glasnjaču.

5. Da trzajući izbjegnem svakomu dodiru trzalice sa daskom glasnjačom, treba da trzalicu na kratko uhvatim, a mali prst desnice prslonim lahko na dasku glasnjaču, da tako dobijem njeko sigurno uporište kod trzanja. Nu mali prst desnice ne smije da bude nepomičan i ko prikovan uz dasku glasnjaču, on se mora neprestance lako prslonjen o glasnjaču micati po istoj zajedno sa ručnim sglobom.

Trzanje nije moguće iz knjige naučiti. Uztrajnom i neprekidnom vježbom treba da si ručni sglob izvježbam u brzom i pravilnom mahanju. Najbolje je, da tamburaš početnik pokuša trzati najprije lagano i pravilno bez zapinjanja a zatim sve hitrije i hitrije.

Želi li tamburaš po kajdah tamburati to mu treba da znade koje kajde ima trzati, koje opet samo udarati, koje opet na čas potitravati.

U tom pogledu valja da si svi primaši upamte sljedeće:

1. Trzati treba: ciele kajde, polu-kajde, četvrtine, sve polu-kajde i četvrtine označene točkami. Ove vrsti kajda imadu se sveudiljnim trzanjem u titranju uzdržati n. pr.

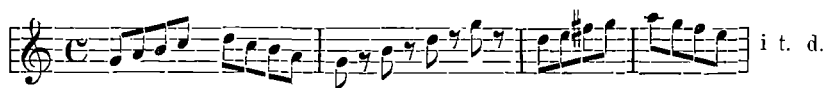
Sve ove kajde moram trzati, jednu nješto dulje, drugu opet kraće. U prvom taktu zatržem polu-kajdu *g* i zadržim ju u titranju sve dotle joj vriednost njezina traje, zatim na novo zatržem nješto kraće četvrt-kajdu *a* i opet zatim na novo zatržem četvrt-kajdu *h*. U drugom taktu zatržem četvrt-kajdu sa točkom *c* i zadržim u titranju sve dok joj vriednost traje (dok izbrojim jedan, dva, tri) zatim prekinem trzanje i sasma kratko zatržem napose četvrtinu *c*.

U trećem taktu zatržem kajdu *h* i zadržim ju u titranju dok

izbrojim jedan, dva; zatim prekinem trzanje i na novo zatržem polukajdu *d* i zadržim u titranju dok izbrojim tri, četiri.

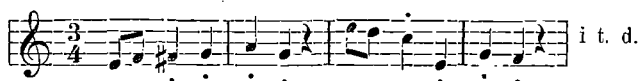
Napokon u četvrtom taktu zatržem cielu kajdu *a* i zadržim neprekinuto u titranju sve dok nisam izbrojio jedan, dva, tri, četiri.

2. Trzati se ne smiju a) sve osminke, šestnajstinke, tridesetdruginke n. pr.

U prvom, drugom i trećem taktu imade tamburaš svaku kajdu napose samo udariti t. j. kod svake kajde na novo rukom i trzalicom zamahnuti i dotični glas samo jedanputa trzijom udariti. Na isti način treba udarati šestnajstinke i tridesetdruginke.

3. Trzati se ne smiju b) sve četvrtine označene znakom staccato, n. pr.:

U ovom se slučaju *fs*, *g* u prvom taktu, *a*, *g* u drugom taktu itd. naprosto jedanputa samo udare kao da su osminke.

4. Na čas potitrativati treba sve osminke, šestnajstinke i tridesetdruginke označene točkami n. pr.:

U ovom slučaju treba svaku osminku označenu točkom samo na čas potitratiti, a sve šestnajstinke samo naprosto jedanputa udariti.

5. Kajde označene znakom „legato“ — imadu se sveudiljnim trzanjem bez ikakva prekidanja i novoga zamaha uzdržati u titranju sve dotle, dokle se proteže znak legato n. pr.:

Zatržem li u prvom taktu četvrtinu *e*, to ne smijem trzanje prekinuti i kod sljedeće četvrtine *f* na novo trzati (na novo rukom i trza-

licom zamahnuti). Čim sam počeo trzati četvrtinu *e* u prvom taktu valja mi ju neprestano trzati, a lievicom hvatam ostale četvrtine *f* i *fs*. Poslije toga prekinem trzanje i na novo zatržem u drugom taktu polu-kajdu *g* i spojim sa četvrtinom *e* itd.

6. Sve osminke, šestnajstinke i tridesetdruginke označene znakom legato — imaju se trzati n. pr.:

Ove kajde imale bi se prema onomu što je u točki 2. rečeno naprosto udariti, nu pošto su u vezanom obliku pisane, imaju se potitravati i to osmine dosta kratko, a šestnajstine vrlo kratko. U prvom taktu zatržem samo kajdu *g*, a ostale glasove *a*, *h* i *c* spojim jednomyjernim trzanjem, u sljedećem taktu prvu kajdu *d* zatržem i spojim sa sljedećom vezanom kajdom *c* itd.

Kod izvadjanja legata treba osobito lievicom dobro i čvrsto glasove hvatati, jer će se u protivnom slučaju pojedini glasovi ili sasna izgubiti ili vrlo slabo čuti, a slušaoc ne će razabrati da je tamburaš izvadjaao vezane kajde.

7. Svaki forte (*f*) ili piano (*p*); fortissimo (*ff*) ili pianissimo (*pp*), crescendo (<) ili decrescendo (>) izvadja se sad jačim sad slabijim potitranjem žica. Krivo je mnienje onih, koji misle, da se forte i piano na tamburi polučuje time, što lievicom sad jače ili slabije dotične glasove na hvataljku pritisnem, sva vještina u izvadjanju gore navedenih znakova ovisi samo o načinu trzanja.

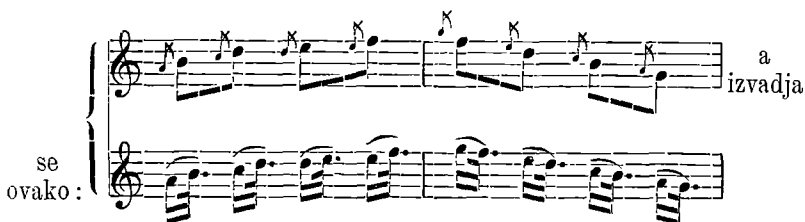
Kod znaka forte (*f*) i fortissimo (*ff*) ima se tamburaš iztaknuti ostrim, krepkim i sigurnim udaranjem. svaki i najmanji dodir trzalice sa daskom glasnjačom ima se izbjegavati.

Kod znaka piano (*p*) i pianissimo (*pp*) ima tamburaš tako udarati i trzati, da se šiljem trzalice vrlo lahko i gibko dira samo površina žica, svako i najmanje zapinjanje o žice ima se izbjegavati a trzija treba da se tada nalazi što više moguće pri gornjem kraju glasnjače po prilici tik gornjega kraja glasnjače i donjega kraja hvataljke (ručice).

Kod znaka crescendo (<) treba vrlo tiho zatitirati i onda sve jače i jače prelaziti u forte, dočim kod znaka decrescendo (>) treba da prvi potittraji budu krepki i oštri, a zatim valja sve slabije potittravati i prelaziti u piano, n. pr.:

redu označene kajde treba da već tamburaš znade prema onom što je u prijašnjih točkah spomenuto.

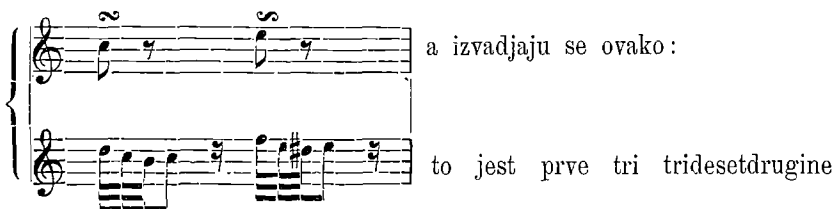
b) kratak predraz piše se ovako :

t. j. svaka šestnajstina

se u ovom slučaju samo naprosto udari, a ostale tridesetdrugine sa točkama treba na čas potitravati t. j. u prvom redu označeni predrazi *a, c, d, e* itd. ne smiju se potitravati već naprosto udarati, dočim se osmine *h, d, e, f* itd. koje iza predraza sliede imadu na čas potitravati.

c) kajde sa znakom ∞ pišu se ovako :

mora tamburaš vrlo brzo jednu za drugom udariti bez trzanja za razliku od sliedećega načina, po kojem se znak ∞ trzanjem izvadjati ima, n. pr. :

kajde u ovom obliku :

imadu se tako izvadjati :

prva kajda *c* ima se trzati i to titranje valja spojiti sa sljedećimi kajdama *d*, *c*, *b* (triolama) a ostale dvie šestnajstine *c*, *d* naprosto udariti isto tako u sljedećoj grupi kod kajde *e* zatrzem, titranje spojim sa sljedećimi kajdama *f*, *e*, *d*, a šestnajstine *e*, *f* naprosto udarim svaku jedanputa.

d) kajde sa znakom $\sim$ pišu se ovako:

a izvadjaju se ovako:

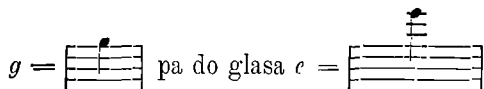
t. j. sitne kajde *f*, *g* naprosto udarim brzo jednu za drugom a kajdu *f* označenu točkom treba potitrati, a šestnajstinu *e* opet naprosto udariti itd. Tamburaš će lasno moći opaziti, da znakovi navedeni pod točkami *a*, *b*, *c*, *d* nisu drugo van kombinacija i skupina raznih vrsti kajda u formi četvrtina, osmina, šestnajstina, u formi bud vezanoj bud nevezanoj — ne pružaju dakle ništa nova, te je glavna stvar, da tamburaš imajući pred sobom kajde sa navedenimi znakovi bude odmah na čistom, da znade kako ih ima izvesti, zato mislim, da će ovo nekoliko primjera primašeni biti samo u prilog. Prema tomu što je u točki e) spomenuto, neka biserničar pokuša pojedine komade po kajdab tamburati. Najprije laglje melodije, hrvatske narodne popievke, zatim narodne koračnice itd. Kada je već priličnu vještinu postigao u trzanju i čitanju kajda, onda neka se laća i težih komada izdanih u tamburaških kajdovnicah. (Posebne vježbe za bisernicu s osobitim obzirom na „prstomet“ [Fingersatz) nije mi moguće za sada sastaviti i napisati, al čim mi vrieme dopusti nastojati ću i o tom posebnu knjižicu izdati)

f) Važnost bisernice u tamburaškom sboru.

U tamburaškom društvu je bisernica najvažnije glasbalo; biserničar izvadja neprestance glavnu ariju te je u tamburaškom sboru po prilici isto što i prve gusle (Violino primo) u gudalačkom orkestru. Partiju bisernice neka preuzimlju oni, koji su prilično glasbeno obrazovani. Biserničar treba da bude prilično vješt u razpoznavanju i

brzom čitanju kajda, a glavna mu zadaća ima biti u tom, da strogo i sdušno pazi na sve glasbene oznake i figuracije; svaki forte (*f*), piano (*p*), fortissimo (*ff*) i pianissimo (*pp*), staccato, legato itd. treba mu osobito uvažiti, jer će samo tada moći tamburanjem svojim postignuti zaželjeni uspjeh i slušaoca zadovoljiti.

Zvuk bisernice sam sobom je cvrkutan i rezak, ali intenzivan. zato se na njoj najbolje izvadjati dadu vesele i živahne narodne pjesme, plesovi i koračnice; žalobne i sentimentalne pjesme se na bisernici ne izvadjaju nikada. Najbolje i najljepše zvuče glasovi duljega trajanja, dakle „ciele i polu-kajde“, s toga neka biserničar nastoji ovakove glasove sveudiljnim trzanjem što bolje u titranju uzdržati, udaranje kratkih kajda neka bude živahno i odriešito jer se po tehničkoj spretnosti i vještini biserničara sudi valjanost čitavoga tamburaškoga shora. Pošto su krstnice na hvataljci biserničinoj prilično blizu (osobito kod visokih glasova) jedna od druge ponamještene a žice dosta visoko nategnute, to je hvatanje glasova ponajpače od glasa

vrlo mučno i teško, zato se naročito upozoruje biserničar da hvatajući ove glasove čvrsto i dobro šiljkom prsta žice na hvataljku pritisne, jer samo u tom slučaju moći će čiste i jasne glasove dobivati.

Spomenuti glasovi su najintenzivniji, a biserničar se donekle žaca tih glasova s jedne strane zato, jer mu ovakovo hvatanje proizvodi bol na vršcih prsta, a s druge strane boji se, da će dobiti kurja oka na vršcih prsta i time opip si pokvariti. Istina je, da je osobito tamburašu početniku vrlo nesnosno što mu se prvih dana kožica na prstima lievice počima lupiti i hvatanje zadaje mu bol, nu to traje samo kratko, tamburaš neka neobazirujući se na tu malenkost. marljivo tambura, s vremenom će se na vršcih prsta načiniti tvrda kožica, a tada može i cijeli dan tamburati a da ni oćutiti ni znati ne će da je tamburao.

Sastavi li se gdje godj tamburaški sbor, to je neobhodno nužno da u tom novom sboru bude barem jedan vještiji biserničar uz kojega onda mogu i slabiji učiti tamburati.

Imade li u sboru više biserničara, onda naravno neka najboljega zapade prvo mjesto; po njemu neka se tada njegovi drugovi ravnaaju, njegovo tamburanje neka vazda vjerno sliede, te osobitom

pomnjom nastoje, da im trzanje, potitranje i udaranje bude pravilno i jednomjerno, slušaoc ne smije da u sbornom tamburanju opazi i razabere da ima više biserničara; bilo u tamburaškom sboru koliko mu drago biserničara to svi imaju udarati kao jedan. Kod zajedničkoga tamburanja treba da biserničar svojim živahnim i odriješitim tamburanjem uzdrži dobru volju i oduševljenje ostalih tamburaša, nije dosta samo jednostavno komad odtamburati bez života i shvaćanja, biserničar treba da uvijek živo osjeća i čuti ono što tambura.

5. Kontrašica (šara).

Kontrašica (šara) uređjena i ugodjena je isto tako kao što i bisernica. Iste je veličine i oblika, te je u tamburaškom sboru po prilici isto što su „druge gusle“ (Violino secondo) u gudalačkom orkestru. Pravila i ustanove navedene u §. 4. imaju jednaku valjanost i za kontrašicu. Kontrašica je vjeran pratilac bisernice tečajem tamburanja; ona prati neprestance ariju (melodiju) biserničinu u tercama, a gdje gdje preuzimlje i glavnu ariju. Kontrašicu u sboru udarati drže mnogi vrlo nezahvalnim poslom, obično se i slabo njeguje, jer ju većim djelom u tamburaških društvih ne nalazimo, ili ako ju gdje gdje vidjamo, to se vrlo površno i nemarno u kontrašicu udara.

Bez valjane kontrašice nije si ni moguće pomisliti podpuni tamburaški sbor, slušaoc razabire njeku nepodpunost i prazninu u harmoniji. Kontrašica zahtjeva dapače mnogo više ponnje i vježbe nego li je to kod bisernice nužno, jer dočim na bisernici lahko i brzo na pamet mogu naučiti koju ariju, to mi kod kontrašice treba dulje vježbe i vremena, hoću li da dobro i korektno udaram i da tu ariju u tercama pratim. Kontrašica naravno sama za sebe nema prave melodije, inako zvuči od arije biserničine, a osobito je nuždan dobar sluh, pa stoga ju i tamburaši zanemaruju.

Kontrašica imade se uvijek oštro iztaknuti uz bisernicu a k tomu treba isto tako veliku vještinu i spretnost u udaranju kao što i kod bisernice. Ako pogledamo u do sada napisane tamburaške kajdovnice, to osobito kod hrvatskih narodnih plesova, koračnica i melodija ima ona svoju posebnu dionicu (partiju).

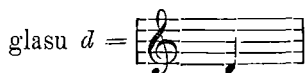
Izvadaju li se spomenuti komadi bez kontrašice, onda naravno mnogi misle, da komad nije pravilno složen, slušaoc razabire njeku prazninu, a glasheno obrazovan čovjek prigovarati će i kazivati, da je

harmonija nepotpuna. Bez valjane kontrašice ne čujemo uz bisernicu one ugodne i zvučne terce, kojih u naših narodnih pjesama toliko imade, ne čujemo različite prelazne i uvodne glasove, koji su za kontrašicu u istinu pisani — ali žalibože samo u partiturah — a u istinu se ne izvadaju. Krivo i pogriješio radi dakle svatko, koji smatra kontrašicu nuzgrednim ili dapače suvišnim glasbalom, jer budu li naša tamburaška društva kontrašicu zanemarivala, onda će nam svatko s potpunim pravom moći prigovarati, da nam je harmonija u sbornom tamburanju nepotpuna.

Tamburaškim se sborovom najtoplije preporučuje kontrašica tim više, što nije nikakovo novo i posebno glasbalo, već identična sa bisernicom. Imade li u sboru više biserničara, onda neka tamburaški ravnatelj ne dopušta da svi udaraju samo bisernicu — treba onda prema broju ih podijeliti — nekolicina neka udara u bisernicu, a drugi opet kontrašicu, a ne kao što obično biva svatko želi samo bisernicu a nitko kontrašicu. Moći je i tako urediti, da kod jednoga komada jedni udaraju bisernicu a drugi kontrašicu, kod drugoga neka se dotični promjene t. j. oni koji su kontrašicu udarali neka udaraju ovaj put bisernicu, a biserničari opet kontrašicu. Svakako je ali najbolje, da svatko ostane pri onom glasbalu, za koje najviše volje i sposobnosti imade, a ravnatelju sbora paziti je na to, da u sboru budu zastupane „sve“ vrsti tambura razmjerno prema broju članova.

6. Brač I. (solo).

Brač I. (brač solo) (vidi „prilog kratkoj uputi u tamburanje po kajdah“ sl. 4.) ima 4 žice, od kojih su prve dvie opredjeljene za desnu polovicu, a druge dvie za lijevu polovicu hvataljke. Na braču I. navinute su žice br. 12. Sve četiri žice ugodjene su u jednom te istom

dakle za oktavu krupnije od bisernice i kontrašice. Brač I. je za polovicu veći od bisernice; zvekalo mu je jajolika oblika, a hvataljka širja i dulja od bisernice. Hvataljka obuhvaća dvie podpune oktave, te je kromatički razdieljena i to tako, da na lijevoj polovici hvataljke teku cieli i polu-glasovi kromatički, dočim na desnoj polovici hvataljke nalaze se počam od petoga stupca samo cieli glasovi.

Krstnice na hvataljci su nejednako porazdijeljene, gdje gdje obuhvaćaju čitavu hvataljku, mjestimice opet samo do polovice. Slika 5. pokazuje nam točnu razdiobu hvataljke i položaj pojedinih cielih i polu-glasova. Imade i takovih braća I. kojim je hvataljka sasma po biserničinoj hvataljci uređjena t. j. na lievoj polovici imademo samo polu-glasove. Na braću I. sa ovakovom hvataljkom mnogo je težje i napornije izvadjeti pojedine komade s toga držim, da je obzirom na svrhu i tehničko izvajdanje najprikladnija i najbolja hvataljka u slici 5. ocertana.

Prazan prostor od jedne krstnice do druge zovemo „stupcem“, prema tomu nazivi: prvi, drugi, treći stupac itd. Na petom, devetom i dvanajstom stupcu nalazimo kao i kod bisernice na hvataljci umetnute crne ili bijele točke, koje su preglednijega i narednijega tamburanja radi namještene. Nema li tih točaka, dobro je da si ih početnik sam olovkom označi. Prema slici 9. obuhvaća hvataljka braća I. ove glasove :

a) Držanje braća I.

Ručicu braća I. treba obuhvatiti lievicom isto tako kao što i ručicu bisernice. Dolnji kraj tambure (zvekalo) sloni se prilično jako o prsa i to tako, da dolnji kraj zvekala ima svoje uporište u laktnom pregibu desnice (rechtes Ellbogen-Gelenk).

Desnica se drži u pregibu malo sagnuta prema daski glasnjači, medju gornjim krajem zvekalovim i donjnim hvataljčevim, gdje se žice trzijom potiravaju.

Lagljega i narednijega tamburanja radi vješa si bračista I. oko ramena vrpce; jedan kraj ove vrpce učvršćen je o glavicu braća I., a drugi o donjni kraj zvekala.

b) Hvatanje glasova.

Za hvatanje glasova rabe se četiri prsta lievice. Kažiprst lievice zove se „prvim“, srednjak „drugim“, prstenjak „trećim“, mali prst „četvrtim“ prstom.

Najviše se rabe tri prsta lievice, malim (četvrtim) prstom hvataju se samo kadkada pojedini glasovi. Prst hvata uvijek po dvie žice najednom i to ili prvu i drugu žicu zajedno ili treću i četvrtu žicu zajedno. Želi li tamburaš na braču I. izvadjati dvohvate (Doppelgriffe), onda iznimno hvata prstom svaku žicu za sebe i to na desnoj polovici hvataljke „prvu žicu“ malim (četvrtim) prstom, a „drugu žicu“ na istoj polovici hvataljke prvim prstom (kažiprstom):

Svi ovdje napisani dvohvati izvadjaju se na desnoj polovici hvataljke, a hvataju se samo četvrtim i prvim prstom i to visoki glasovi „četvrtim“, a krupniji „prvim“ prstom. Desnicom pri tom treba obe žice bud trzati, bud udarati kao što kod običnih (jednostavnih) kajda. Dvohvati se obično u sbornom tamburanju razstavljaju, t. j. ne izvadjaju ih tamburaši na način gore navedeni, već se visoki glasovi davaju bisernicam i bračem I., a krupniji t. j. terce kontrašici i braču II.

Jedino u „solo partijah“ za brač I. izvadja tamburaš sam dvohvate, a najradje ih rabe tamburaši sameci na svojoj dangubici.

Što valja osobito uvažiti kod hvatanja glasova, kako treba trzati, potitravati i udarati po kajdah spomenuto je u prijašnjem §. 4. točki b), c), d) i e); sve što je ondje za bisernicu pisano vrijedi i za brač I.

c) Važnost brača I. u tamburaškom sboru.

Brač I. jest jedna od najugodnijih tambura. Zvuk njegov nije onako cvrkutan i intenzivan kao što zvuk biserničin. Krupni i visoki glasovi zvuče vrlo ugodno i oblo.

U tamburaškom sboru izvadja se na braču I. neprestance glavna arija sa bisernicom, koja zvuči za oktavu krupnije od bisernice; osim

toga se sve glashbene modulacije, različite kadence, prelazi, soli i figuracije najviše izvadaju na braču I.

Radi svoga ugodnoga „alt“ glasa nazvan je brač I. „bračem solo“ i to s potpunim pravom, jer se u zbornom tamburanju sve solo partije i sve važnije melodije i varijacije najljepše i najbolje dadu izvesti samo na braču I.

Brač I. je vrst tambure, koja u narodu među pučkimi tamburaši nije niti uvedena niti poznata. Naziv „brač“ poznat je doduše u narodu, ali tim imenom ne zove on ovakovo glasbalo koje mi danas u tamburaških sborovih rabimo.

Sastavlja li se gdje godj tamburaški sbor, onda neka se partija brača I. daje uvijek onomu, koji je najviše glasbeno obrazovan, najbolje je, da je guslač, jer ovakav će vrlo brzo svladati sve tehničke zahtjeve i doskora moći postići zaželjenu vještinu. Tamburašu na braču I. neka bude uvijek glavna zadaća ariju biserničinu pojačati u sbornom tamburanju, nije dovoljno da brač I. nesamostalno sledi ariju biserničinu, njegovo udaranje ima biti skroz samostalno i nezavisno, a kod pojedinih označenih mjestih — gdje brač I. preuzimlje solo partiju — ima mu tamburanje biti izrazito i čuvstveno. — Kao što na bisernici nije lepo ni ugodno slušati žalobne i sentimentalne pjesme i arije, to je brač I. upravo najspretniji za ovakove pjesme. Zvuk mu je sam sobom vrlo nježan i mio, zato neka se tamburaši kane jednostavna i monotona udaranja u brač I. svaki i najmanji, najneznatniji napjev neka se s čuvstvom i osjećajem izvadja. Vrlo točno i precizno dađe se izvesti na braču I. svaki pianissimo, crescendo i decrescendo; pojedini titraji dadu se najbolje izvesti kod glasova duljega trajanja. Imadem li n. pr. ciele kajde trzati, koje su označene znakom „piano“ (*p*) ili pianissimo (*pp*) onda neka tamburaš gleda na to, da mu se trzija bude sasma gore pri zadnjem stupcu

hvataljke nalazila t. j. kod glasa *e* = treba da se trzi-

jom žice potitravaju, želim li tada sve jače i jače glasove potitravati, onda trzajući pomičem trzalicu malo po malo prema otvoru glasnjače dok ne zadobijem zaželjenu jakost titranja i glasova. Želim li titraje smanjiti (oslabiti), onda zatržem na običnom mjestu (između zadnjega stupca *e*) i otvora glasnjače), a trzajući približajem se rukom i trzalicom sve više prema gornjem kraju glasnjače, dok mi se trzalica ne bude nalazila sasma gori pri zadnjem stupcu hvataljke kod glasa *e* =

 Želim li izvesti na braču I. glasove nalik na oboe ili harfu onda mi valja trzijom žice potitravati izpod otvora glasnjače, sasma doli pri kobilici te prema potrebi prelaziti u obično trzanje.

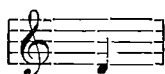
Brač I. nalazimo dan danas ne samo u tamburaških sborovih, već i u rukuh pojedinacah i u rukuh tamburaša samca. U sboru sačinjava ovo glasbalo sa bračem II. i III. posebnu vrlo ugodnu harmoniju, a i u rukuh tamburaša-samca čuje se liepo i ugodno.

U novije doba pokušalo se je udarati u brač I. uz pratnju glasovira ili uz pratnju gitare, a svaki put bio je rezultat vrlo povoljan. Prijateljem i ljubiteljem tambure, a osobito onim, koji ne imadu prilike u sborovih tamburati, preporučuje se brač I. osobito, jer je tambura ova vrlo zahvalnim glasbalom tim više, što se svaki i najteži i najkompliciraniji komad daje na braču I. izvesti; slušatelja moći je tom tamburom isto tako zanieti i udovoljiti kao što i drugim kojim glasbalom.

7. Brač II.

Brač II. (vidi prilog kratkoj uputi u tamburanje po kajdah sl. 6.) imade četiri žice, od kojih su prve dvie opredieljene za desnu — a druge dvie za lievu polovicu hvataljke.

Brač II. iste je veličine i oblika kao i brač I. Prve dvie žice na desnoj polovici hvataljke ugodjene su u jednom glasu $d =$

 za ove žice rabi se broj 11.; druge dvie žice na lievoj

polovici hvataljke ugodjene su u jednom glasu $g =$

za ove žice rabi se broj 4.

Slika 7. pokazuje nam točnu razdiobu hvataljke i položaj celih i polu-glasova.

Na 5-tom, 12-tom i 17-tom stupcu nalazimo na desnoj polovici hvataljke umetnute crne ili biele točke, koje su lagljega pregleda i hvatanja radi na kompliciranoj hvataljci brača II. neobhodno nuždne. Prazan prostor od jedne krstnice do druge zovemo stupcem, prema tomu nazivi prvi, drugi, treći stupac itd.

Prema slici 7. obuhvaća hvataljka braća II. ove glasove :

a) lijeva polovica hvataljke :

daljni glasovi ne hvataju se više na lijevoj već na desnoj polovici hvataljke.

b) desna polovica hvataljke :

Prst hvata uvijek po dvie žice na jednom i to ili prvu i drugu žicu zajedno ili treću i četvrtu žicu zajedno.

Za hvatanje rabe se najviše tri prsta lijevice, malim (četvrtim) prstom hvataju se kadkada pojedini glasovi.

Brač II. valja isto tako držati kao i brač I. Lagljega i narednijega tamburanja radi vieša si tamburaš oko ramena vrpču kao što je kod braća I. spomenuto.

Na braču II. treba potitravati i trzati pojedine kajde upravo takò kao što i na braču I.

Brač II. sliedi neprestano ariju braća I. u tercama, a kadkada preuzimlje on u sbornom tamburanju solo partije i to naročito onda, gdje treba krupne glasove osobito iztaknuti. Glasovi na lijevoj polovici hvataljke od glasa *g* do glasa *cis* ne mogu se izvadjati na braču I. jer ih brač I. nema, s toga se u sbornom tamburanju sve onakove solo-partije u kojima dolaze krupni glasovi *g* do *cis* daju braču II.

Brač II. je vrlo komplicirano glasbalo, hvataljka mu je puna i prepuna krstnicama, zato je na tom glasbalu vrlo teško svladati sve poteškoće glasbene, treba veoma mnogo uztrajnosti i marljivosti hoće

li tamburaš da po kajdah svoju partiju dobro izvede. U podpunom tamburaškom sboru je brač II. neobhodno nuždna tambura, jer bez ove vrsti glasbala je harmonija nepodpuna i manjkava; u sbornom tamburanju opaža se njeka praznina. Brač II. sačinjava u sbornom tamburanju sa bračem I. i III. posebnu cielinu, svaki brač imade svoju posebnu dionicu (partiju), s toga neka naši tamburaški sborovi osobitu pažnju posvete ovim trim vrstim tambure, tim većma što se do sada malo sborova nalazi, u kojem bi se partija bračeva onako izvajdala, kao što je to u izašlih tamburaških dionicah (partiturah) napisano. Partiju brača II. neka preuzimlju oni, koji su donekle glasbeno obrazovani, treba da su osobito vješti čitanju kajda; najbolje da se guslači laćaju toga glasbala.

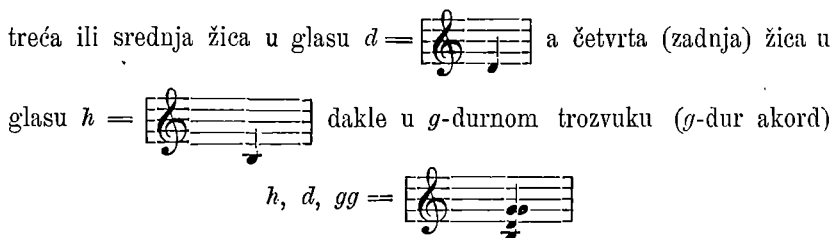
8. Brač III.

Brač III. iste je veličine i oblika kao i brač II. isto je tako ugodjen, hvataljka mu je isto tako razdieljena kao i hvataljka brača II. U sbornom tamburanju razlikuje se od brača II. tim, što se na njem posebna partija izvadjja. Većim dielom sliedi brač III. ariju brača I. u sextah ili tercach, kadkada preuzimlje on glavnu ariju i melodiju, te je u sbornom tamburanju radi krupnih svojih glasova vrlo ugodna tambura. Partije za „bariton“ ili „bas“ solo redovito se davaju braču II. ili III. Osim toga se sve glasbene figuracije i modulacije, koje se radi krupnih glasova ne mogu na braču I. izvadjjati, davaju izmjenice braču II. ili III.

Brač II. i III. ne rabi se u rukuh pojedinaca, nalazimo ih samo u podpunih tamburaških družinah. Kod pučkih tamburašah nepoznate su ove vrsti tambura, pa i kod nas moguće je sastaviti tamburaški quintet ili sextet bez bračeva, nu u tom slučaju treba samo takove komade izvadjjati, koji su naročito za sextet (quintet) sastavljeni, dočim u podpunom sboru su bračevi neobhodno nuždna glasbala. Budući da je brač III. identično glasbalo sa bračem II., to sve što je u prijašnjem §. 7. spomenuto vriedi i za brač III.

9. Bugarija I.

Bugarija I. (vidi prilog sl. 8.) ima 4 žice od kojih su prve dvie žice na desnoj polovici hvataljke ugodjene u glasu *g* =

Za prve dvie žice g = rabi se žica broj 14., za treću (srednju) žicu d = rabi se žica broj 11., za četvrtu (zadnju) žicu h = rabi se žica broj 7.

Krstnice na hvataljci razdijeljene su tako, da obuhvaćaju svagdje čitavu hvataljku. Na bugariji I. imademo obično 10—12 krstnica, svaka žica imade svoju kromatičku ljestvicu. Prve dvie žice g hvata prst uvijek zajedno, dočim ostale žice h i d hvata se svaka za sebe. Za hvatanje sazvuca rabi bugarijaš tri prsta lievice, malim (četvrtim) prstim ili palcem lievice ne hvataju se nikada nikakovi sazvući na bugariji I.

Prazan prostor od jedne do druge krstnice zovemo „stupcem“.

Na bugariji I. ne izvadja se nikada nikakova arija — glavna joj je zadaća pratiti ariju primaša u sazvućih (akordih).

Bugarijaš I. mora da znade na pamet hvatati sve sazvučke koji su na kraju ove upute u prilogu navedeni pod naslovom: „Dur (moll) akordi za bugariju I.“

Za svaki trozvuk nacrtana je u prilogu posebna hvataljka, a crnim točkama označeni su oni stupei i ona mjesta, koje imade bugarijaš I. uhvatiti želi li dotični sazvuć dobiti. Akordi podijeljeni su u „dur“ i „moll“ akorde. Nad „dur“ akordi napisana su velika slova, nad „moll“ akordi malena slova.

Ova je razlika važna za to — jer u tamburaških partiturah i dionicah za bugariju I. proveden je taj način, da se uz akord napiše i nad dotičnim akordom veliko ili malo slovo, koje označuje u kakovom je priemetu (Tonart) dotični sazvuć. Imade li tamburaš nad sazvućom veliko slovo, onda mu valja znati, da je to „dur“ sazvuć, imade li malo slovo, onda je „moll“ sazvuć. Nalazimo li uz slovo još i malu sedmicu (7) to nam ova sedmica označuje tako zvani „Septimen-akord“ n. pr. G^7 označuje nam septimu od G -dur; a^7 označuje septimu od a -moll itd. Bugarijaš I. neka redomice nauči

hvatati iz ove knjižice sve sazvuke koji su u prilogu za bugariju I. navedeni.

Brojevi, koji su nad crnim točkama napisani, označuju prstomet (Fingersatz) t. j. upozoravaju tamburaše na to, da odmah bude na čistom kojim prstom treba mu koju žicu uhvatiti, da dobije zaželeni sazvak.

Osim toga vidimo u prilogu nad hvataljkom i kajde, a nad timi opet brojeve. Oni brojevi nad kajdami označuju nam broj stupca koji se na dotičnoj žici uhvatiti ima n. pr. akord *D* dur označen je u prilogu sa brojevi i to: nad kajdami imamo brojeve 2, 4, 3 to znači, da na prvih dvih žicah imam uhvatiti „drugi“ stupac, na trećoj srednoj „četvrti“, a na zadnjoj žici „treći“ stupac, dočim brojevi nad crnim točkama u hvataljci označuju broj prsta, kojima te stupce hvatati imam. Bugarijaš I. može prema nacrtu u prilogu navedenom na prvi pogled odmah uhvatiti ma koji mu drago sazvak, samo neka redomice sve sazvuke prodje i nastoji naučiti na pamet svaki trozvuk, jer su kajde u dionicah (partijah) za bugariju I. označene samo slovom, a bugarijašu I. treba tada, želi li po kajdah tamburati, već znati kako se dotični sazvak hvatati ima. Bugarijaš I. hvatajući pojedine sazvuke, mora prsteložiti „između“ pojedinih stupaca, a ne upravo „na“ krstnice. Hvatati valja što više moguće samo šiljkom prsta i to tako, da prvi članak svakoga prsta padne po prilici okomito na hvataljku. Bugarijaš ima kod hvatanja osobito na to paziti, da prstom uhvati na opredijeljenom mjestu samo dotični glas bez ikakova dodira susjednih žica. Imade li n. pr. bugarijaš uhvatiti akord *F*-dur, onda mu valja uhvatiti na prvih dvih žicah „drugi“ stupac, nu kod toga ne smije se prstom doticati susjedne treće (srednje) žice; na srednjoj žici mora uhvatiti „treći“ stupac, nu opet tako, da se prstom ne dotakne četvrte žice itd. svaki i najmanji dodir susjednih žica treba izbjegavati, jer će inače sazvući vrlo nečisto i muklo zvučiti.

Žice na bugariji I. udaraju se trzijom, koja se izdjelava isto tako kao što je spomenuto kod bisernice.

Bugarijaš I. ne potitrava nikada trzijom „pojedine“ žice, on u sbornom tamburanju udara uvijek sve žice na jednom; kod onih mjestih, koja su naročito označena znakom „tremolo“ (trem. ~~~) trže bugarijaš I. sve četiri žice na jednom. Kako treba trzalicu držati i gdje da se trzalica ima nalaziti kod udaranja, spomenuto je kod bisernice, sve to vriedi i za bugariju I.

Bugarijaš I. nema se toliko boriti sa trzanjem kao što primaši, njemu je trzanje nuzgredna stvar — dočim primaši bez valjana trzanja nije moguće slušati.

Bugarijaš I. treba da sve vrsti kajda — bile one pisane u obliku celih, polu, četvrt kajda — osmina ili šestnajstina — uvijek samo udara, potitravanje ili trzanje ovakovih kajda pogriješno je. — U izvadjanju raznovrstnih trozvuka ima samo jedna razlika, a ta postoji u „načinu udaranja“. Evo nekoliko primjera:

Primjer 1.

Trozvuci u obliku celih i polu-kajda:

Svaki ovdje navedeni trozvuk imade se naprosto samo udariti i to kod svakoga trozvuka valja trzijom na novo zamahnuti, a udaranje treba da bude lahko i puno, t. j. poslije svakoga udarenoga trozvuka treba da čujemo oblo i zaokruženo zujenje (runder, voller Nachklang). Čim sam jače žice na hvataljku prstom pritisnuo, tim će mi glas biti čišći i puniji, nu bugarijaš I. treba da kod hvatanja trozvuka sva tri glasa jednako jako i čvrsto pritisne — jer uhvati li jedan ili dva glasa čvrsto i dobro, a treći glas slabo i nestalno, onda svedjedno ne će zvučiti sazvak čisto i jasno — samo radi toga jednoga glasa — čuti će se krivi i disharmonični sazvak.

Primjer II.

Trozvuci u obliku četvrtina:

Ovi se trozvuci udaraju trzijom „kratko i lahko“ t. j. poslije udarenoga trozvuka treba da čujemo kratkotrajno zujenje. — Bugarijaš I. neka u obće primi desnicom trzalicu nešto na kraće, a pa-

ziti mu valja osobito na to, da jednim mahom udari o sve četiri žice, svako i najmanje zapinjanje trzijom o žice valja izbjegavati.

Primjer 3.

Trozvuci u obliku osmina:

Ovi se trozvuci udaraju na „kratko i oštro“. Sazvuk *G* u prvom taktu valja četiri puta zasebice udariti i svaki put na novo trzijom zamahnuti isto tako i sljedeći sazvuk *C*; trozvuci u obliku osmina ne smiju se zamjeniti sa onima u obliku četvrtina, tamburaš neka nastoji osmine tako udariti, da se iza svakoga udarenoga trozvuka u formi osmine može razabrati samo njeko titranje žica na čas, na jedan momenat — zato treba desnicom „kratko i oštro“ jednim mahom o sve žice udariti.

Primjer 4.

Trozvuci u obliku osmina i šestnajstina:

Ovi se trozvuci izvadaju ovako: u prvom se taktu udari prvi trozvuk *e*-moll trzijom kratko i oštro o sve žice dolje (od najkrupnije žice prema najtanjoj); dočim se drugi trozvuk (2.) udari trzijom tako. da rukom natrag zamahnem (od najtanje žice prema najkrupnijoj): treći (3.) i četvrti (4.) trozvuk opet treba svaki za sebe udariti, svaki puta na novo rukom i trzijom zamahnuti (od najkrupnije žice prema najtanjoj). Šestnajstine imaju se naravno vrlo brzo i gibko udarati, a osmine kao što je rečeno kratko i oštro.

Primjer 5.

Trozvuci označeni točkami = (Punktirte Dreiklänge):

Ovi trozvuci označeni točkami imaju se udarati poput četvrtina, samo ih treba prilično dugo u titranju uzdržati i to četvrtine sa točkami nešto dulje, a osmine (u drugom taktu) nešto kraće; trzijom i rukom treba iza svakoga točkom označena sazvuca na novo zamahnuti.

Primjer 6.

Imade slučajeva u kojih bugarijaš I. mora pratiti ariju primaša u razstavljenih sazvucah (zerlegter Akord) n. pr. .

U ovom slučaju treba da bugarijaš I. uhvati određeni sazvuca, al ne smije onda jednim mahom udariti trzijom o sve četiri žice na jedanputa — već mu valja svaku žicu napose udariti i to po primjeru 6. treba da u prvom taktu najprije uhvati sazvuca *e*-moll i pojedine žice svaku za sebe udari, najprije četvrtu žicu, onda treću (srednju) i napokon dvie prve žice. Ovakav način pratnje dolazi u partiji za bugariju I. dosta riedko, najviše se razstavljeni sazvuca izvadaju na bugariji II., koja radi krupnih glasova bolje i ljepše zvuči od bugarije I.

Bugarijaš I. imade sve do sada navedene trozvuke uvijek samo naprosto udariti, a nikada trzati, jedino u tom slučaju treba mu sazvuca trzati, ako je to kod pojedinoga sazvuca naročito označeno znakom „tremolo“ (trem...) n. pr.:

Sve ove trozvuke treba trzati i to trzanje ima se izvesti jednim mahom duž sve četiri žice bez ikakvoga zapinjanja. — Trzanje ovakvih trozvuka dosta je tegotno, jer bugarijaš I. mora u istom času tri glasa na jednom trzati, a to mora da se vrlo gipko i lahko izvede, glasovi mora da se jednomjerno i neprekinuto u titranju uzdrže — s toga treba uztrajne i marljive vježbe — želi li bugarijaš I. trozvuke ljepo i pravilno trzati.

Da bude trzanje trozvuka bugarijašu I. što laglje, dobro je, da si mali prst desnice lahko nasloni na dasku glasnjaču, jer će time zadobiti njeko uporište kod trzanja, trzalica ne smije preduboko zasjecati u žice, već sasna lahko treba da se dotiče samo površine žica.

Primjer 8.

Događja se više puta, da u partiji za bugariju I. dolaze i takovi trozvuci, koji u prilogu nisu navedeni ni uvršćeni. Za trozvuke ovakove vrsti uveden je poseban znak, a taj se sastoji u tom, da se uz slovo takovoga trozvuka metne i znak uzvikla (!) t. j. takav uzvikl imade tamburaša upozoriti, da si točno pregleda sazvuč, jer u prilogu ovakvih sazvuč nema, n. pr.:

Ovakovi trozvuci s „uzklikom“ (!) nisu u prilogu uvršćeni, jer vrlo riedko dolaze; a kada ih je treba uvrstiti, onda osim uzvikla pišu se i brojevi desno uz trozvuk; ovi brojevi označuju nam broj stupca koji se na dotičnoj žici uhvatiti ima, želi li tamburaš taj sazvuč dobiti. U primjeru 8. imademo u trećem taktu akord C sa uzklikom (C!) uz kajde nalazimo desno brojke. Ove brojke treba uvijek čitati odozgor dolje t. j. od najviše kajde prema najkrupnijoj i prema tomu prste ložiti na onaj stupac, koji nam brojka označuje. Kajda *gis* u trećem taktu označena je brojkom 1, t. j. na prvih dvih žica imam uhvatiti „prvi“ stupac; kajda *e* u istom taktu ima brojku 2, t. j. na srednjoj žici imam uhvatiti „drugi“ stupac; napokon kajda *c* u istom taktu ima brojku 1, t. j. na zadnjoj (najkrupnijoj) žici imam uhvatiti „prvi“ stupac.

Udarim li sada jednim mahom o sve četiri žice zadobiti ću zaželjeni sazvučak *C!* itd.

Kod bugarije I. spomenuti mi je još sljedeće:

a) Bugarijaš I. ima kod udaranja na to paziti, da mu se trzija uvijek nalazi u sredini između otvora glasnjače i zadnje krstnice na hvataljci.

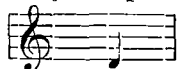
b) Svaki i najmanji dodir trzalice sa daskom glasnjačom valja isto tako izbjegavati kao što i svako zapinjanje trzaličino o pojedine žice.

c) Desnica treba da je kod udaranja u pregibu malko sagnuta prema daski glasnjači, a kloniti se je svakoga ukočenoga i preoštroga udaranja. Svaki forte ili fortissimo treba kratko i oštro izvesti, dočim naproti svaki piano ili pianissimo polučuje se lahkim dodirrom o žice bez ikakove oštine. Kod pratnje vrlo nježnih pjesama treba na mjestih označenih znakom *pp* o žice udariti trzijom sasma pri kobilici izpod otvora glasnjače.

d) Bugarija I. rabi se samo u tamburaških sborovih, a pošto joj je glavna zadaća pratiti melodiju primaša u sazvučih, to je bugariju I. moći vrlo lahko i brzo naučiti — zato se i kod sastavljanja tamburaških sborova može njena partija podjeliti i manje muzikalno obrazovanim.

10. Bugarija II.

Bugarija II. (vidi prilog sl. 9.) ima četiri žice od kojih su prve

dvie na desnoj polovici hvataljke ugodjene u glasu *d* =

treća ili srednja žica u glasu *h* =

a četvrta najkrupnija u glasu *g* = dakle u *g*-durnom trozvuku *g, h, d, d* =

Za prve dvie žice *d* rabi se žica broj 11, za treću (srednju) žicu *h* rabi se žica broj 7, za četvrtu (najkrupniju) žicu *g*, rabi se žica broj 4. Na bugariji II. nalazimo obično 10—12 krstnica, svaka

žica imade svoju kromatičku ljestvicu. Prve dvie žice *d* hvata prst uvijek zajedno, dočim se ostale žice *h* i *g* hvataju svaka za sebe. Za hvatanje rabi bugarijaš II. tri prsta lievice, malim (četvrtim) prstom ili palcem ne hvataju se nikada nikakovi glasovi ni sazvući.

Prazan prostor od jedne krstnice do druge zovemo stupcem. Krstnice na hvataljci poredane su tako, da svagdje obuzimlju čitavu hvataljku. Na bugariji II. ne izvadja se nikada nikakova melodija, ona poput bugarije I. prati neprestano ariju primaša uvijek u sazvućih. Bugarijaš II. mora da nauči na pamet hvatati sve sazvuke, koji su mu za pratnju po kajdah nuždni, a pošto su mu žice inako ugodjene od bugarije I. to mu valja sazvuke drugčije hvatati nego li bugarijaš I. U prilogu ove knjižice oertan je svaki sazvuć napose pod naslovom „Dur (moll) akordi za bugariju II.“

Kako se pojedini nacrti tumačiti imadu, kako treba označene sazvuke hvatati spomenuto je u prijašnjem §. 8. kod bugarije I. sve to ima se uporabiti i kod bugarije II. Isto tako vrijedi za bugariju II. što se trzanja i načina udaranja tiče sve ono, što je za bugariju I. u prijašnjem §. 8. navedeno.

Bugarija II. rabi se ponajviše samo u tamburaških sborovih, ali ju danas nalazimo u rukuh pojedinaca, a tada služi obično kao pratnja uz pjevanje. Radi krupne ugodbe svoje vrlo se dobro razabire ova vrst tambure u sbornom tamburanju kod pratnje pjesama i popievaka u razstavljenoj formi. Najobičniji načini pratnje u razstavljenoj formi jesu ovi:

N a č i n 1.

N a č i n 2.

Način 3.

Način 4.

Po načinu 1. treba trzijom udarati svaku žicu napose i to najprije najkrupniju žicu *g*, onda sljedeću *h*, onda prve dvie *d*. U drugom taktu uhvatim najprije sazvuk *e*-moll i opet udaram svaku žicu napose od najkrupnije prema najtanjoj. Prve dvie žice hvata prst uvijek zajedno.

Po načinu 2. treba da opet udarim svaku žicu napose; kajda *g* — označena je brojkom 5 — što znači, da na prvih dvih žica imam uhvatiti peti stupac. U sljedećem taktu imam uhvatiti sazvuk *a*-moll; brojke izpod kajda označuju opet broj stupa; za prvu kajdu *a* uhvatim na zadnjoj žici „drugi, za sljedeću kajdu *c* na srednoj žici „prvi“, za daljnu kajdu *e* na prvih dvih žicah „drugi“ stupac, a za kajdu označenu brojkom 7 imam uhvatiti na prvih dvih žicah „sedmi“ stupac itd. Ove brojke nisu neobhodno nužne jer tamburaš i onako videći slovo nad sazvukom lahko iz priloga nauči kako treba hvatati dotični sazvuk; obično pišu se samo brojke za prve dvie žice.

Po načinu 3. treba da tamburaš izmjenice udara raznim redom o žice; do sada je obično udaranje bilo pravilno od najkrupnije do najtanje redom, u ovom slučaju (način 3.) ima bugarijaš II. udariti najprije zadnju (četvrtu) žicu *g*, onda prve dvie *d*, zatim treću *h*, i opet prve dvie *d*, istim redom i sljedeći akord *G*7. Čim sam jednom uhvatio n. pr. akord *F*-dur u trećem taktu, onda imam prste tako dugo ostaviti na hvataljci i glasove držati, dok nisam cijeli sazvuk odigrao.

Po načinu 4. ima bugarijaš II. izvadjati šestnajstine u razstavljenom obliku. Izvadjanje kajda te vrsti trzalicom dosta je tegotno;

najbolje je, da bugarijaš II. ovakove sazvuke ne udara „trzijom“ već „palcem“ desnice.

Bugarijaš II. vieša si lagljega i narednijega tamburanja radi poput bugarijaša I. oko ramena vrpcu. Partije bugarije II. neka preuzimlju oni, koji su manje glasbeno obrazovani, glavna zadaća budi svakomu bugarijašu, da što bolje nauči na pamet ovdje u prilogu navedene sazvuke — jer će tada uz učitelja ili drugog muzikalno obrazovanoga čovjeka vrlo lahko i brzo svladati sve one glasbene forme i zahtjeve, koji mu u njegovoj partiji dolaze. Ustraja li se gdje god tamburaški sbor, onda će dotični učitelj najbolje sa bugarijaši napredovati, ako ih postepice uvježba u sazvučih onim redom, kojim su u knjižici pisani.

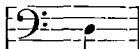
Učitelj neka skupi sve bugarijaše I. i II. i berdetaša te najprije neka uzme jedan sazvuk i njegovu septimu — ako ga sekundaši znadu već hvatati, onda neka ih vježba ovaj sazvuk sa berdetašem udarati u raznom tempu i mjeri. Najprije u tročetvrtinskoj mjeri ($\frac{3}{4}$ Takt) t. j. berdetaš neka udari temeljni glas dotičnoga sazvuka — a bugarijaši za berdetom drugu i treću četvrtinu. Dva, tri takta jedan sazvuk, nekoliko takta opet septimu toga sazvuka i to ne samo u jednoj mjeri (Takt) već i u $\frac{4}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{6}{8}$ itd. Kada su se bugarijaši već donekle priučili na složno udaranje za berdetašem, onda neka se tekak pokuša koji komad po kajdah učiti. Tamburaški učitelj neka kod svakoga novoga komada koji sbor želi naučiti, uvijek najprije prodje komad sa bugarijaši i berdetašem, onda tekak sa primaši. Odmah u početku treba osobito bugarijaše priučiti na diskretno udaranje — propusti li se to, to će bugarijaši brzo naučiti i priučiti se onom nemilom udaranju po bugarijah, koje samo kvari pjesmu te vriedja sluh i čuvstvo slušatelja. — Udaranje naših inteligentnih tamburaša treba da se iztakne finoćom i nekim shvaćanjem, treba da svaki put pokažemo, da se na jednostavnoj našoj tamburici možemo i mi natjecati sa svakim drugim salonskim glasbalom.

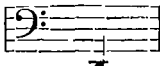
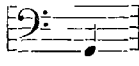
11. Berde.

Vrst najvećih tambura je „berde“ (vidi prilog sl. 10.).

Berde imade četiri žice, od kojih su tri kovne, a četvrta najkrupnija „crievna“ (Darmseite).¹ Prva žica na desnoj polovici hva-

¹ U novije doba rabi se mjesto crievne žice pletena kovna *g*-žica, koja je znatno bolja od crievne.

taljke ugodjena je u glasu d = druga žica ugodjena je takodjer u glasu d , ali za oktavu krupnije od prve, dakle u tom glasu :

 treća žica ugodjena je u glasu g = a četvrta (crievna) opet u glasu g ali za oktavu krupnije od prijašnje, dakle u glasu =

Za prvu žicu d rabi se broj 4.

Za drugu d rabi se broj 6/0.

Za treću žicu g rabi se broj 0 (ništica).

Za četvrtu žicu g rabi se crievna Contrabass D -žica.¹

Krstnice su na hvataljci tako razporedane, da obuhvaćaju na svih mjestih čitavu hvataljku. U prilogu naertana slika 11. pokazuje nam točnu razdiobu i položaj glasova na hvataljci.

Prst hvata uvijek po „dvie“ žice na jednom i to ili prvu i drugu žicu (na lievoj polovici hvataljke) zajedno ili treću i četvrtu (crievnu) žicu (na desnoj polovici hvataljke) zajedno. Berdetaš ne smije hvatati glasove na svom glashbalu šiljkom prsta kao što ostali tamburaši, već treba da cijelom dužinom prsta hvata glasove u sredini između dva stupca. Redovito hvataju se glasovi dvima prstima, kažiprstom i srednjakom lievice, kadkada i trima prstima a više puta i cijelom lievom rukom, prema tomu kako je berdetašu narednije i laglje. Palcem lievice ne hvataju se na berdetu nikada nikakovi glasovi.

Hvataljka berdetova imade u svem 12 krstnica; prazan prostor od jedne do druge krstnice zovemo „stupcem“. Na petom stupcu (na desnoj polovici hvataljke) nalazimo obično lagljega i preglednijega tamburanja radi — umetnutu crnu ili bielu točku.

Prema slici 11. (vidi prilog) obuhvaća hvataljka berdetova ove glasove:

a) lieva polovica hvataljke:

ostali glasovi hvataju se na desnoj polovici hvataljke.

¹ Ili pletena kovna g -žica.

b) desna polovica hvataljke :

Za berde rabi se basovni ključ

Za sve ostale vrsti tambura guslen ključ :

a) Držanje berdeta.

Ručicu berdeta treba obuhvatiti lievicom sasma gori pri konjiću i to tako, da ručica ima svoje središte u jamici izmedju kažiprsta i palca lievice; dolnji kraj berdeta (zvekalo) stavlja se na tlo, desnom nogom podupire se dolnji kraj zvekala, a da berde sigurnije i čvršće stoji, nalazimo na donjem kraju zvekala drveni šiljak, koji je na kraju providjen oštirim željeznim rtom. Kod udaranja treba da bude čitavo glasbalo koso na lievu stranu pognuto a berdetaš pri tom mora „stajati“.

b) Udaranje trzijom.

Berdetaš udarajući u svoje glasbalo ima posebnu trziju od roga (Horn) koja ima oblik a), b), c), d) (vidi prilog sl. 16.). Trzija je u sredini prilično debela, a na krajevih a), b) sve tanja i tanja, al ne smije da bude takova, da bi se dala previjati. Ovakovu trziju prave obično tokari ili češljari. Kod udaranja ima se trzija nalaziti u sredini izmedju otvora glasnjače i zadnje krstnice hvataljčeve. Kod udaranja maše (kliže) berdetaš trzijom ili po prvih dvih žica ili po trećoj i četvrtoj žici; svaki i najmanji dodir trzije sa daskom glasnjačom imade se izbjegavati. Trziju valja desnicom uhvatiti u sredini c), d) (sl. 16.) i to kažiprstom, palcem i srednjakom desnice, mali prst desnice može se lahko nasloniti o dasku glasnjaču, da udaranje bude laglje.

Bile kajde pisane u kojoj mu drago formi, to berdetaš sve vrsti kajda izvadja na prosto samo udaranjem, trzati na berdetu nije moguće, — barem za slušatelja je vrlo neugodno — jer pravilno i jednomjerno trzanje na berdetu vrlo je primitivno — sam način držanja berdetova onemogućuje svako uporište desnice, koja pri trzanju najveću zadaću imade.

Berde rabi se samo skupa sa inimi tamburami, berdetaš je temelj i duša svakomu sboru, po njemu valja da se ravnaju i primaši i bugarijaši. Udaranje njegovo mora biti osobito kod veselih komada živahno, oštro; berdetaš mora poput biserničara svojim živahnim udaranjem uzdržati dobro volju i oduševljenje ostalih tamburaša.

Partiju berdeta neka preuzimlju oni, koji su vješti čitanju kajda i čvrsti u podavanju tempa i mjere. Slabo glasbeno obrazovani neka se ne laćaju berdeta, osim ako ima u sboru dva berdeta — onda može i slabiji pomalo uz vještijega uvježbati se.

Priredjuju li tamburaška društva javne koncerte u dvorani ili u vrtovih, onda svi tamburaši sjede do jedinoga berdetaša, koji stojeći u svoje glashalo udara.

Tamburaši neka posjedaju na način, koji je u prilogu ocertan pod naslovom „Razmještaj tamburaškog sbora“ (sl. 17.). Tamburaški ravnatelj neka se postavi u sredinu sbora, lievo do njega u prvom redu bisernice, do njih kontrašice, u drugom redu na istoj strani brač I., do njega brač II. i III.; na desnoj strani u prvom redu bugarije I. u drugom redu bugarije II. U zadku, naproti ravnatelju sbora neka se smještaju berdetaši licem prema ravnatelju.

Najbolji tamburaši neka posjedaju sva prva mjesta, do njih redomice manje vješti.

Imade li u velikom sboru toliko bračeva, da svi ne mogu u jednom redu sjediti, onda neka se brač II. i III. smjesti u trećem redu lievo od ravnatelja, iza brača I.

Udaraju li tamburaši kod javnih produkcija na pamet komade onda neka posjedaju svi u polukrugu i to tako, da ravnatelj bude u sredini, lievo od njega bisernice, zatim kontrašice i bračevi neka posjedaju jedan do drugoga u polukrugu; u sredini toga polukruga neka se smjeste berdetaši, uz ove neka posjedaju bugarijaši I. i II. desno od ravnatelja. Berdetaši stoje tako, da licem u lice gledaju u obćinstvo, dočim ravnatelj okrenut je tako, da licem u lice gleda u berdetaše.

12. Broj članova u tamburaškom društvu.

Tamburaši mogu se prema broju tamburaša i vrsti tambura različitio porazdieliti. Tamburaško društvo može sastojati od 3, 4, 5, 6, 9, 11, 18 članova, te ih prema tomu dielimo na tamburaške tercette, quartette, quintette, sextette, male i velike tamburaške sborove.

a) Tamburaško društvo od 3 člana :

- 1. bisernica (ili jedan brač I.)
- 1. bugarija II.
- 1. berde.

b) Tamburaško društvo od 4 člana :

- 1. bisernica (ili jedan brač I.)
- 1. bugarija I.
- 1. bugarija II.
- 1. berde.

c) Tamburaško društvo od 5 članova :

- 1. bisernica (ili jedan brač I.)
- 1. kontrašica (brač II.)
- 1. bugarija I.
- 1. bugarija II.
- 1. berde.

d) Tamburaško društvo od 6 članova :

- 1. bisernica.
- 1. kontrašica.
- 1. brač I.
- 1. bugarija I.
- 1. bugarija II.
- 1. berde.

e) Tamburaško društvo od 9 članova :

- 1. bisernica.
- 1. kontrašica.
- 1. brač I.
- 1. brač II.
- 1. brač III.
- 2. bugarije II.
- 1. bugarija I.
- 1. berde.

f) Podpuni mali tamburaški sbor od 11 članova :

- 2. bisernice.
- 1. kontrašica.
- 1. brač I.
- 1. brač II.
- 1. brač III.
- 2. bugarije I.
- 2. bugarije II.
- 1. berde i jedan tamb. ravnatelj.

g) Podpuni veliki tamburaški sbor od 18 članova :

- 2. bisernice.
- 2. kontrašice.
- 2. brača I.
- 2. brača II.
- 2. brača III.
- 3. bugarije I.
- 3. bugarije II.
- 2. berdeta i jedan tamb. ravnatelj.

h) Podpuni veliki tamburaški sbor od 23 člana :

- 4. bisernice.
- 2. kontrašice.
- 3. brača I.
- 2. brača II.
- 2. brača III.
- 4. bugarije I.
- 4. bugarije II.
- 2. berdeta i jedan tamb. ravnatelj.

Na ovakav način moći je sastaviti još veće sborove, samo valja paziti na to, da bude medju pojedinimi vrstmi tambura njeki razmjjer; u sboru treba da bude razmjerni broj bisernica i brača I., kontrašica i brača II. i III. Broj bugarija ovisi o broju svih primaša; na svaka 2 primaša može se uzeti po jedan bugarijaš, na svaka tri bugarijaša po jedan berdetaš.

Čim je društvo veće, tim je i težje postići složno, korektno i jedinstveno udaranje i trzanje; veliki tamburaški sborovi po načinu g) h) neka se ustrajaju samo sa dobro uvježbanimi tamburaši, a ni-pošto sa početnici.

Tamburaški sbor početnika neka se ustraja po načinu f); neka broji samo 11 članova. Za one, koji ne imadu prilike u tamburaških društvi udarati, najbolje je da si slože tamburaški tercett ili quartett po načinu a), b) ali tada neka se ne vježbaju i ne muče s onimi komadi koji su za podpuni tamburaški sbor pisani — imade u izašlih partiturah i takovih komada, koji su lih za tercette ili quintette pisani.

Čast mi je ovime priobćiti Vam, da su izašle
sljedeće **novе** tamburaške partiture:

1. Bolero (španjolski ples)	ciena for. .60 novč.
2. Polka des Mandolines	" " —.60 "
3. Napuljska barkarola	" " —.30 "
4. Mazurka (Gjуре Eisenhutha)	" " —.60 "
5. Ruski ciganski valcer	" " — 30 "
6. Španjolska pučka popievka	" " — 50 "
7. Dunavski valovi (valcer)	" " 1.30 "
8. Krasni sarafan	" " —.30 "
9. Selsko kolo	" " —.60 "

Nadalje imade još u zalihi:

10. Karišik iz opere „Nikola Šubić Zrinjski“	ciena for. 1.50 nč.
11. Bebica (polka française)	" " —.60 "
12. Junačka četvorka	" " 1.30 "
13. Zagrebačka koračnica	" " —.60 "
14. Junak iz Like (Koračnica)	" " —.60 "
15. Koračnica iz opere „Prodana nevjesta“	" " —.60 "
16. Sretan imendan (mazurka)	" " —.50 "
17. Loin du bal (Valse brillante)	" " 1.— "
18. Nemanjino kolo	" " — 60 "
19. Bugarski napjevi	" " —.60 "
20. Sbogom more	" " 1.20 "
21. Koračnica „Zvonimira“	" " —.60 "
22. Turska straža	" " 1.20 "
23. Sbor derviša	" " —.90 "
24. Moje milje (mazurka)	" " —.60 "
25. Valse elegante	" " —.60 "
26. Odluka	" " —.30 "
27. Svatovska koračnica	" " —.30 "

Kratka uputa u tamburanje po kajdah.

treće izdanje.

Ciena 1 for. 20 novč.

Milutin pl. Farkaš

Zagreb, Gundulićeva ulica 6.

Obavjest.

Kod podpisanoga dobivaju se sljedeće tamburaške
partiture:

1. Turska straža	1 for. 20 novč.
2. Sbor derviša (orientalna scena)	90 „
3. Moje milje (mazurka) . . .	60 „
4. Koračnica Zvonimira . . .	60 „
5. Valse elegante (lahak) . .	60 „
6. Odluka	30 „
7. Svatovska koračnica . . .	30 „
8. Sretan imendan (novo izdanje)	50 „
9. Junak iz Like (koračnica) .	60 „
10. Koračnica iz opere „Prodana
nevjesta“	60 „
11. Zagrebačka koračnica . .	60 „
12. Loin du bal (Valse brillante)	1 for.
13. Nemanjino kolo	60 „
14. Bugarski napjevi	60 „
15. Sbogom more! (brač solo) .	1 for. 20 „
16. Skladbe za brač I. i glasovir
(17 izabranih liepih komada)	1 for. 50 „

Milutin pl. Farkaš

Zagreb, Prilaz br. 4.

Cienik tambura

tvrdke

I. STJEPUŠIN, SISAK

Ladjarska ulica br. 58.

Bisernica	obična sa čivijami	3 for.	sa mašinom	6 for.
"	fina " "	4 " "	" "	8 "
Kontrašica	obična " "	3 " "	" "	6 "
"	fina " "	4 " "	" "	8 "
Brač I.	obični " "	4 " "	" "	7 "
"	fini " "	6 " "	" "	10 "
Brač II.	obični " "	5 " "	" "	8 "
"	fini " "	7 " "	" "	11 "
Brač III.	obični " "	6 " "	" "	10 "
"	fini " "	8 " "	" "	12 "
Bugarija I.	obična " "	5 " "	" "	8 "
"	fina " "	8 " "	" "	10 "
Bugarija II.	obična " "	6 " "	" "	10 "
"	fina " "	8 " "	" "	12 "

Berde obični sa čivijami od 26 for. do 44 for.

" " " mašinom " 32 " " 50 "

Tambure za cijeli zbor od 8 osoba, obične sa mašinami i berdetom, narodnim vrpčama, pričuvnim žicama i trzalicama ukupno 88 for.

Tambure fine za cijeli zbor od 8 osoba sa mašinami 110 for.

Mašine	male, fine	3 for. — novč.
"	velike "	3 " 50 "
"	za berde obične	3 " — "
"	" " fine	4 " — "
"	" " sa novim srebrom	6 " — "

Čivije obične crne 1 komad 3 n. — **Čivije** fine crne 1 komad 5 n.

Sve vrsti žica i trzalica uz umjerene cijene.

Ilustrovane cjenike šaljem na zahtjev franko.

TOMAY I TKALČIĆ

Ilica broj 49. — ZAGREB — Ilica broj 49.

preporuča

svoje skladište tamburica:

Bisernica (kontrašica)	5 for., sa mašinom	10 for.
Brač I.	9 „ „ „	14 „
Brač II. III. . . .	9 „ „ „	14 „
Bugarija I.	7 „ „ „	12 „
Bugarija II.	9 „ „ „	14 „
Berde mali		35—40 „
Berde veliki		50—60 „

**Na zahtjev izradjuju se fine tambure iz ebanovine
uz primjerenu cieniu.**

Veliki izbor trzalica gotovih iz kaučuka i želvine
kore po 5 i 10 novč. komad.

Trzalice za berde iz roga po 20 nč. komad.

Graditeljica tambura

TEREZIJA KOVAČIĆ

Zagreb, Ilica br. 47.

preporuča

svoj cijenik tambura:

Bisernice	od 5—10 for.
Brač I.	„ 9—20 „
Brač II. i III.	„ 9—14 „
Bugarija I.	„ 7—12 „
Bugarija II.	„ 9—14 „
Berde	„ 30—60 „

Trzalice za primaše	po 5 novč komad
„ „ sekundaše	„ 10 „ „
„ „ berde	„ 20 „ „

Žice za tambure kolobar 20 novč.

 Na zahtjev šalju se cijenici franko.

=== Ova je tvrdka nagrađena prigodom jubilarne izložbe u Zagrebu sa počastnom kolajnom god. 1891. i zlatnom kolajnom god. 1892. prigodom međunarodne glasbene i kazališne izložbe u Beču.

PRILOG

KRATKOJ UPUTI U TAMBURANJE

PO KAJDAH.

(16 SLIKA, 2 SKRIŽALJKE ZA HVATANJE SAZVUKA
ZA BUGARIJU I. I BUGARIJU II.)

"Dur" akordi za Bugariju I.

Diagram illustrating the construction of "Dur" (Major) chords for Bugarija I, showing fingerings and string positions for the G, G⁷, C, and C⁷ chords.

G: Shows the G major chord with fingerings 1, 0, 0, 0, 0, 0. The diagram shows the first four strings (E, B, G, D) with dots indicating the positions of the notes G, B, and D.

G⁷: Shows the G dominant seventh chord with fingerings 1, 0, 2, 2. The diagram shows the first four strings (E, B, G, D) with dots indicating the positions of the notes G, B, D, and F.

C: Shows the C major chord with fingerings 1, 2, 0, 0. The diagram shows the first four strings (E, B, G, D) with dots indicating the positions of the notes C, E, and G.

C⁷: Shows the C dominant seventh chord with fingerings 3, 3, 0, 0. The diagram shows the first four strings (E, B, G, D) with dots indicating the positions of the notes C, E, G, and B.

Brojevi "nad crnim tčkama" = "mi" u kvatatici označuju "prstomet" (Fingersatz).

Brojevi nad kajdama označuju broj stupca.

"Dur" akordi za Bugariya I.

D.

D₇.

A.

A₇.

The image displays four musical examples, each consisting of a staff with notes and a guitar fretboard diagram below it. The fretboard diagrams show fingerings for each note with numbers 1, 2, and 3.

- D:** The staff shows a D major triad (D, F#, A). The fretboard diagram shows the D string at the 2nd fret (finger 1), the F# string at the 4th fret (finger 2), and the A string at the 2nd fret (finger 3).
- D₇:** The staff shows a D dominant seventh triad (D, F#, A, C). The fretboard diagram shows the D string at the 2nd fret (finger 1), the F# string at the 4th fret (finger 2), the A string at the 2nd fret (finger 3), and the C string at the 1st fret (finger 1).
- A:** The staff shows an A major triad (A, C#, E). The fretboard diagram shows the A string at the 2nd fret (finger 1), the C# string at the 4th fret (finger 2), and the E string at the 2nd fret (finger 3).
- A₇:** The staff shows an A dominant seventh triad (A, C#, E, G). The fretboard diagram shows the A string at the 2nd fret (finger 1), the C# string at the 4th fret (finger 2), the E string at the 2nd fret (finger 3), and the G string at the 1st fret (finger 1).

"Dva' akordi za Bugariju I."

E.

E7.

H.

H7.

The image displays a handwritten musical score for guitar, organized into four systems. Each system consists of a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The notes are written in a simplified manner, often using a single note to represent a chord. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3. The systems are labeled as follows:

- System 1:** Labeled 'E.' and 'E7.'. The first staff shows a chord with fingerings 0, 2, 1. The second staff shows a chord with fingerings 1, 2.
- System 2:** Labeled 'H.'. The first staff shows a chord with fingerings 0, 1, 2. The second staff shows a chord with fingerings 1, 2.
- System 3:** Labeled 'H.'. The first staff shows a chord with fingerings 4, 4, 4. The second staff shows a chord with fingerings 2, 2, 2.
- System 4:** Labeled 'H7.'. The first staff shows a chord with fingerings 2, 2, 3. The second staff shows a chord with fingerings 1, 2, 3.

"Dus" akordi za Bugariju I.

Fis.

Fis⁴.

F.

F⁷.

The image displays four guitar fretboard diagrams, each corresponding to a specific chord: Fis, Fis⁴, F, and F⁷. Each diagram is shown on a six-string fretboard with a key signature of one sharp (F#). The diagrams are arranged horizontally from left to right. Each diagram includes a vertical line on the left representing the nut, and a vertical line on the right representing the bridge. Fingering numbers (1, 2, 3) are placed above the notes to indicate which finger to use. The diagrams are as follows:

- Fis:** Notes are F#1 (1st fret, 1st string), C#2 (2nd fret, 2nd string), F#3 (1st fret, 3rd string), C#4 (2nd fret, 4th string), F#5 (1st fret, 5th string), and C#6 (2nd fret, 6th string).
- Fis⁴:** Notes are F#1 (1st fret, 1st string), C#2 (2nd fret, 2nd string), F#3 (1st fret, 3rd string), C#4 (2nd fret, 4th string), F#5 (1st fret, 5th string), and C#6 (2nd fret, 6th string).
- F:** Notes are F1 (1st fret, 1st string), C2 (2nd fret, 2nd string), F3 (1st fret, 3rd string), C4 (2nd fret, 4th string), F5 (1st fret, 5th string), and C6 (2nd fret, 6th string).
- F⁷:** Notes are F1 (1st fret, 1st string), C2 (2nd fret, 2nd string), F3 (1st fret, 3rd string), C4 (2nd fret, 4th string), F5 (1st fret, 5th string), and C6 (2nd fret, 6th string).

"Dva" akordi za Bugariju I.

B.

3 3 3

3 3 3

3 3 3

B.

1 1 1

1 1 1

1 1 1

Es.

4 5 3

4 5 3

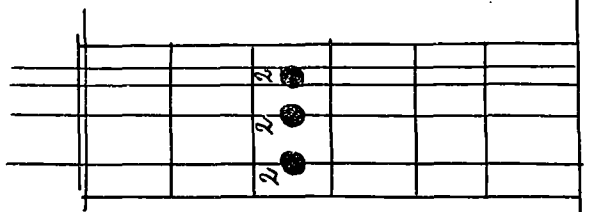
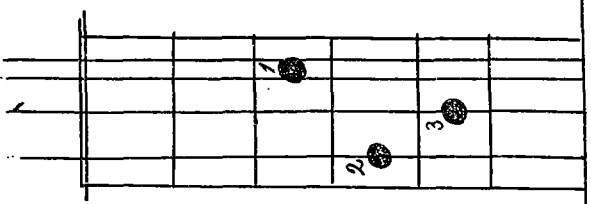
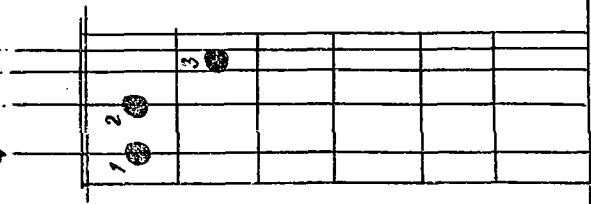
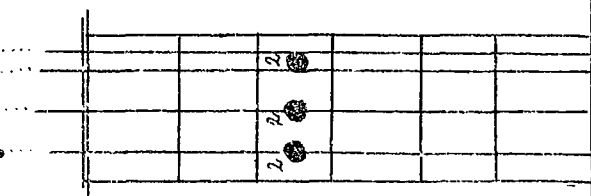
4 5 3

Es.

3 3 3

3 3 3

3 3 3

"Дур" акорди за Бугарију I.

As.

As7

Des.

Des7.

The image displays four guitar chord diagrams for the key of D minor, labeled As, As7, Des, and Des7. Each diagram is written on a six-string staff with a key signature of one flat (Bb). Fingerings are indicated by numbers 1-3, and fret numbers are shown above the notes.

- As (D minor):** Notes are Bb (1st fret, 5th string), D (1st fret, 4th string), and F (1st fret, 3rd string). Fingering: 1, 1, 1.
- As7 (D minor 7):** Notes are Bb (1st fret, 5th string), D (1st fret, 4th string), F (1st fret, 3rd string), and Ab (2nd fret, 2nd string). Fingering: 1, 1, 2.
- Des (F major):** Notes are F (1st fret, 3rd string), Ab (2nd fret, 2nd string), and Bb (1st fret, 5th string). Fingering: 1, 2, 3.
- Des7 (F major 7):** Notes are F (1st fret, 3rd string), Ab (2nd fret, 2nd string), Bb (1st fret, 5th string), and D (1st fret, 4th string). Fingering: 1, 1, 1.

"Moll" akordi za Bugariju I.

- 2 -

des.

h.

e.

er.

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

2 4 2

3 4 4

0 2 0

1 2 2

"Moll" akorde za Bugariju I.

cis.

gis.

dis.

d.

The image displays four handwritten musical chords for guitar, each on a grand staff (treble and bass clef). The chords are labeled as 'cis.', 'gis.', 'dis.', and 'd.'. Each chord is represented by black dots on the staff lines, with numbers 1, 2, and 3 indicating the fingerings for the three notes. The chords are arranged horizontally across the page.

Chord	Treble Clef Notes (Fingering)	Bass Clef Notes (Fingering)
cis.	F#4 (1), C#5 (2), E5 (3)	F#3 (1), C#4 (2), E4 (3)
gis.	G#4 (1), D#5 (2), F#5 (3)	G#3 (1), D#4 (2), F#4 (3)
dis.	D#4 (1), F#4 (2), A#4 (3)	D#3 (1), F#3 (2), A#3 (3)
d.	D4 (1), F#4 (2), A4 (3)	D3 (1), F#3 (2), A3 (3)

"Moll" akordi za Bigariju I.

f.

f.

c.

g.

3

2

3

3

1

1

3

1

0

1

1

0

3

5

3

3

0

0

0

0

0

0

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

+

1

3

2

3

1

2

3

1

2

2

1

3

"Dvoj" akordi za Bugariju II.

C⁷.

3

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

"Dus" atordi za Bugaviju II.

D.

D⁷.

A.

A⁷.

The image shows a handwritten musical score for guitar, consisting of four systems of chords and fingerings. Each system is represented by a vertical grid of six lines (representing guitar strings) and a horizontal line (representing the fret). Fingerings are indicated by numbers 1, 2, 3, and 4. Chord symbols are written above the grids: D, D⁷, A, and A⁷. The score is written in a style that suggests it is a personal or working manuscript.

System	Chord	Fingering
1	D	1 (1st string), 2 (2nd string), 3 (3rd string)
2	D ⁷	1 (1st string), 1 (2nd string), 4 (4th string)
3	A	2 (1st string), 2 (2nd string), 2 (3rd string)
4	A ⁷	1 (1st string), 2 (2nd string)

"Dvoj" akordi za Bugariju II.

E.

1 0 2

E7.

2 0 1

H.

4 4 4

H4.

3 2 2

"Dus" akordi za Bugariju II.

Fis.
3 2 4

Fis.
1 2 3

F.
2 1 3

F#.
3 1 2

The image displays four guitar fretboard diagrams, each representing a different chord. The diagrams are arranged horizontally. Each diagram shows a six-string guitar fretboard with fingerings indicated by numbers 1, 2, and 3. The chords are labeled as Fis, Fis, F, and F#.

- Fis:** The first diagram shows the F major triad (F-A-C) with fingerings: 1 on the 1st string (F), 2 on the 2nd string (A), and 3 on the 3rd string (C).
- Fis:** The second diagram shows the F major triad (F-A-C) with fingerings: 1 on the 1st string (F), 2 on the 2nd string (A), and 3 on the 3rd string (C).
- F:** The third diagram shows the F major triad (F-A-C) with fingerings: 1 on the 1st string (F), 2 on the 2nd string (A), and 3 on the 3rd string (C).
- F#:** The fourth diagram shows the F# major triad (F#-A-C) with fingerings: 1 on the 1st string (F#), 2 on the 2nd string (A), and 3 on the 3rd string (C).

"Duo" akordi za Bugariju II.

B.

3 3 3

b $\bar{o}$

2 2 2

B $\frac{7}{9}$.

2 1 3

+

1

2

3

Es.

3 4 5

b $\bar{o}$

1

2

3

Es $\frac{7}{9}$.

3 3 3

b $\bar{o}$

2 2 2

2

2

Handwritten musical score for guitar, titled "Dua" akordi za Bugarija II. The score is divided into four measures, each with a key signature change and a tempo marking.

Measure 1: Key signature: $b \overline{f}$ (B-flat major / F major). Tempo: *As.* (Allegretto). Fingering: 1 1 1. Chords: $b \overline{f}$ + $b \overline{e}$.

Measure 2: Key signature: $b \overline{e}$ (B-flat major / E-flat major). Tempo: *Asf.* (Allegretto). Fingering: 0 2 1. Chords: $b \overline{e}$ $b \overline{d}$ $b \overline{c}$.

Measure 3: Key signature: $b \overline{f}$ (B-flat major / F major). Tempo: *Des.* (Dolce). Fingering: 1 2 3. Chords: $b \overline{f}$ $b \overline{e}$ $b \overline{d}$.

Measure 4: Key signature: $b \overline{e}$ (B-flat major / E-flat major). Tempo: *Desf.* (Dolce). Fingering: 1 1 1. Chords: $b \overline{f}$ + $b \overline{e}$.

"Moll" akordi za Bugariju II.

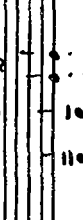
a.

2 1 2

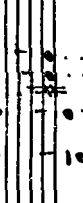
e.

0 0 2

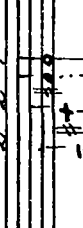
b.

4 8 4

f.

2 2 4

"Moll" akordi za Bugarije II

cis.

gis.

dis.

d.

The image displays four handwritten musical staves, each representing a different chord. Above each staff, the chord name is written in a simplified, handwritten style: 'cis.', 'gis.', 'dis.', and 'd.'. Each staff contains three dots representing the notes of the chord, with numbers 1, 2, and 3 indicating the recommended fingering for each note. The staves are arranged vertically, and the notation is consistent across all four examples.

"Moll" akordi za Bugariju II.

g.

3 3 5

c.

o i i

f.

i i 3

b.

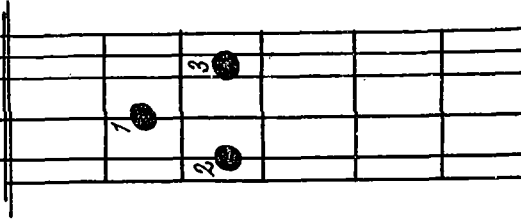
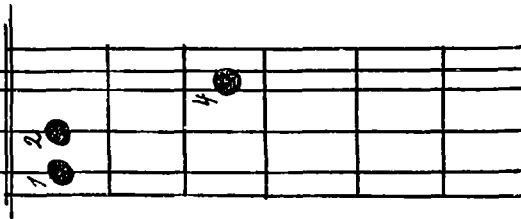
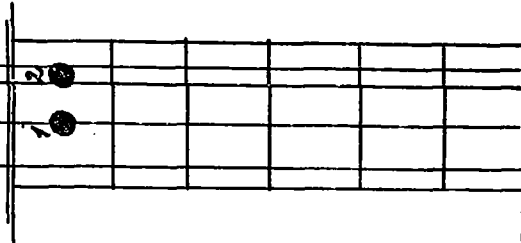
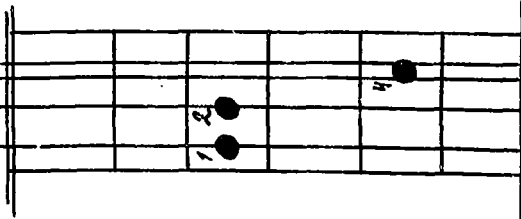
3 2 3

b $\bar{b}$

=

b $\bar{+}$

b $\bar{b}$

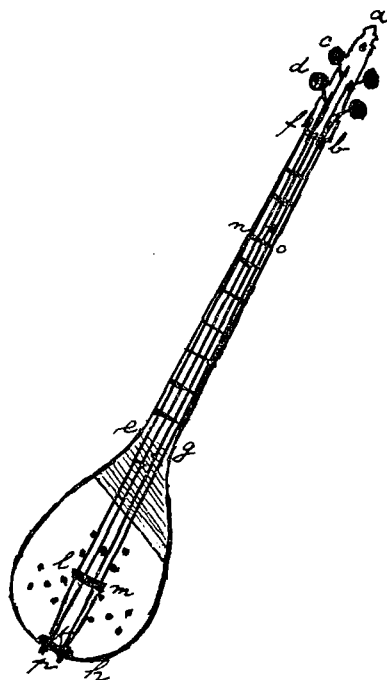

"Moll" aforodi ra Bugariya II.

Woll, "septime" draam de
 Our septimami.

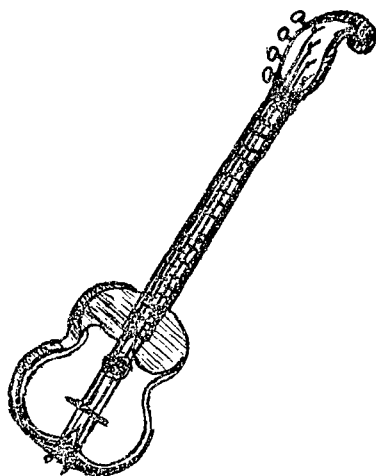

Glika 1.

*Tambura za pier
(Danguba).*

Slika 2.

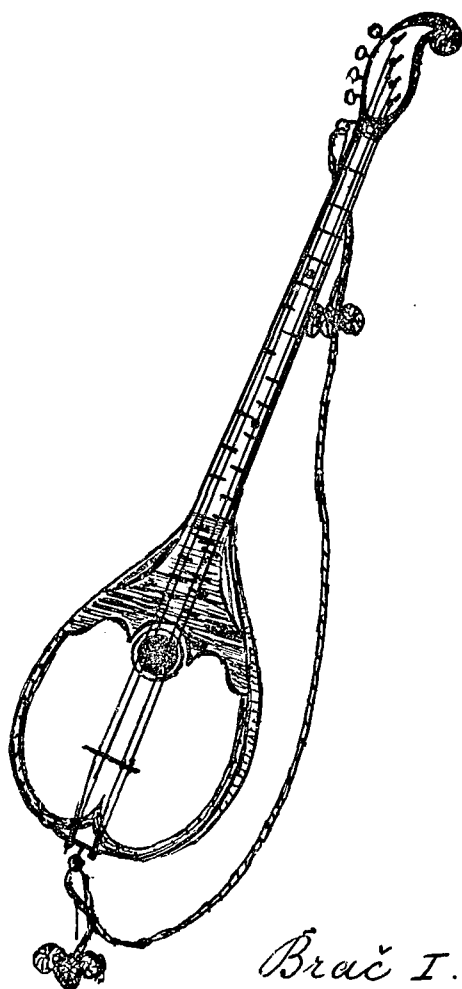
Bisernica . -

Plika 3.

The musical score for "Plika 3" is presented on a system of staves. At the top, a single staff contains a sequence of notes with indices 4, 3, and 2' above them. Below this, a series of staves are arranged in two columns. The left column contains notes labeled with letters: dis, e, f, fis, g, gis, ais, cis, dis, f, gis, ais, cis, dis. The right column contains notes labeled with letters: a, h, c, d, e, fis, g, a, h, c, d, e. Each lettered note is accompanied by a musical staff showing the note's pitch and duration. Some notes are marked with a sharp sign (#) and a flat sign (b) in parentheses, indicating specific accidentals. The notes are connected by vertical lines, suggesting a sequence or a series of related pitches.

Hvataljka bisernice .-

Slika 4.

Brač I.

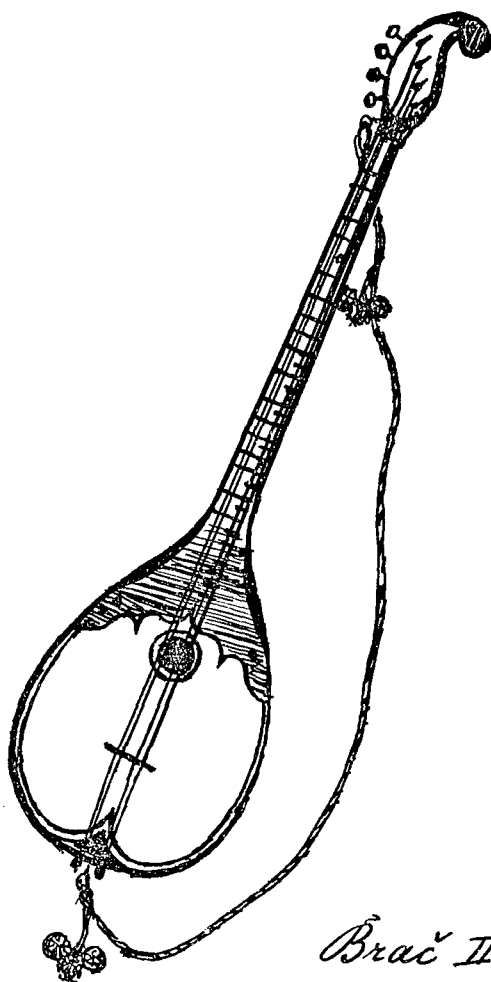
Glika 5.

The musical score is written on a central staff with a treble clef. The notes are accompanied by letters: *dis*, *a*, *f*, *lis*, *g*, *gu*, *a*, *ais*, *h*, *c*, *d*, *e*, *f*, *lis*, *gis*, *a*, *h*, *c*, *d*, *e*. The letters *g*, *d*, and *g* are marked with a solid black circle. To the left of the central staff, there are several staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. To the right, there are also staves of musical notation, some in G major and some in D major (two sharps). The notation includes various note values and rests.

Hrataljka

braća I.

Slika 6.

Brač II.

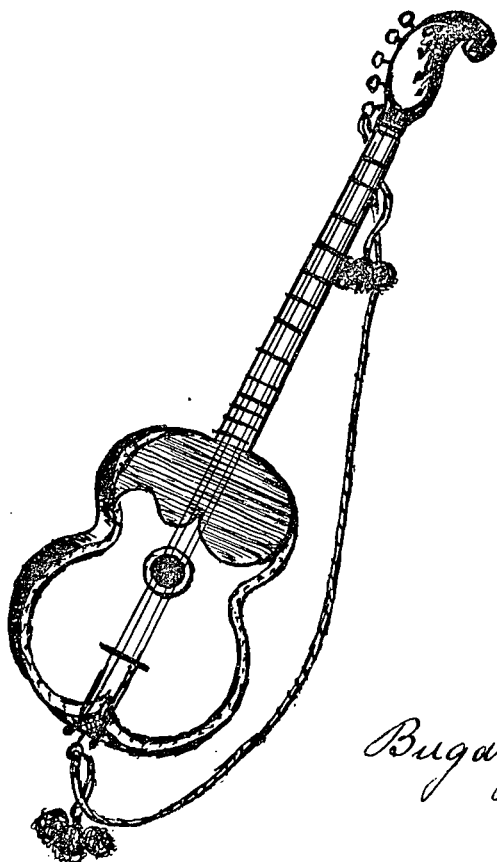
Slika 7.-

4 3 2 1

Handwritten musical score for a multi-stemmed instrument, likely a kavalika. The score is written on a single staff with four stems. It includes various musical notations such as notes, rests, and accidentals. The notation is in a handwritten style, with some notes marked with 'f' (forte) and 'p' (piano). The score is divided into two systems by a double bar line. The first system contains measures 1 through 10, and the second system contains measures 11 through 20. The notation is in a key with one sharp (F#) and a time signature of 4/4. The notes are mostly eighth and sixteenth notes, with some quarter notes. The accidentals include sharps and naturals. The overall style is that of a handwritten manuscript.

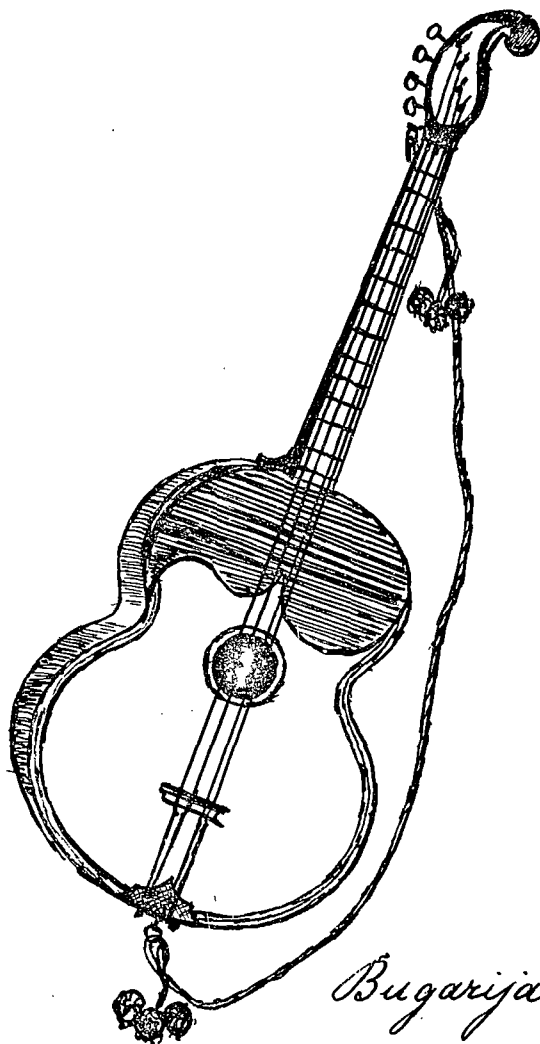
Kvatalyka *braća II.*

Slika 8.

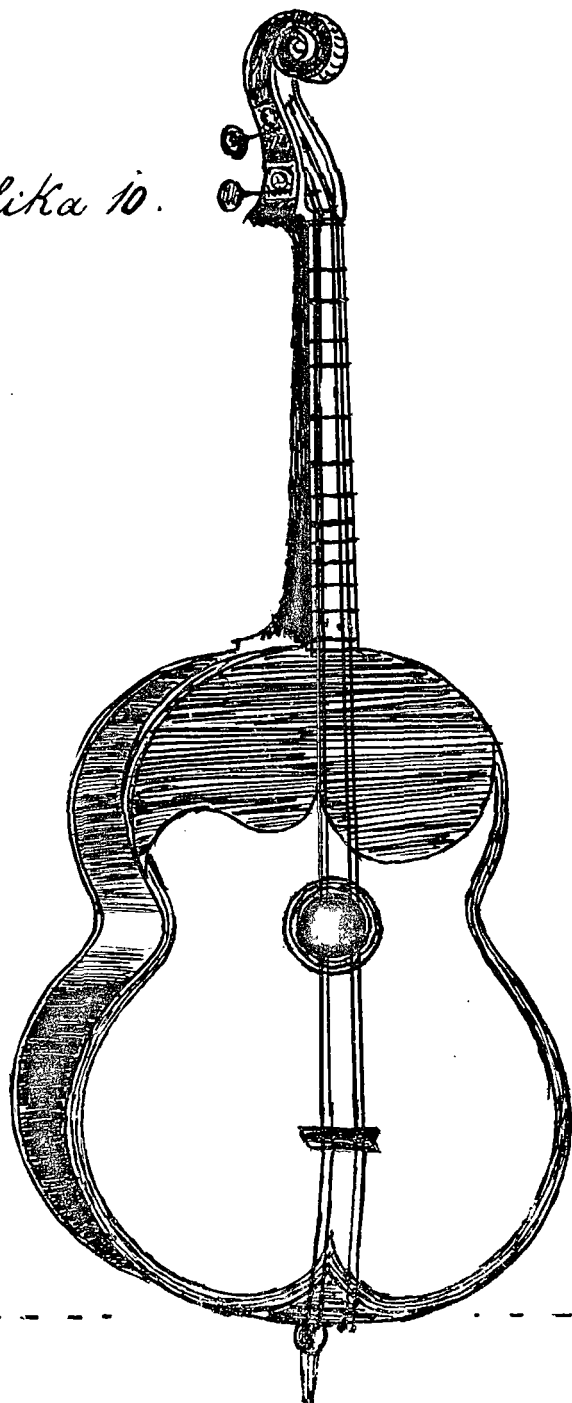
Bugarija I.

Glika 9.

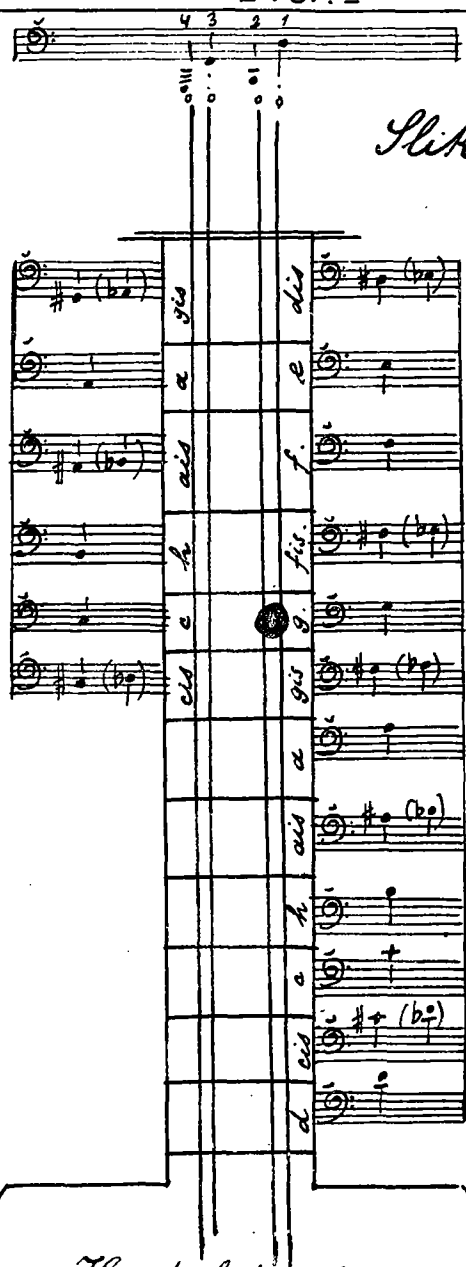
Bugarija II.

Glika 10.

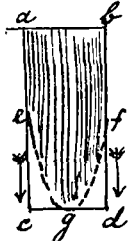
Berde.

Slika II.

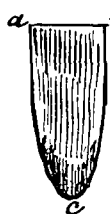

Hvataljka berdeta.

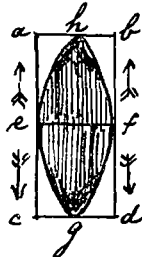
Plika 12.

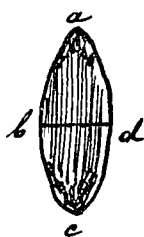
Plika 13.

Plika 14.

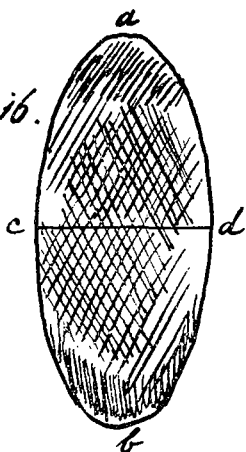

Plika 15.

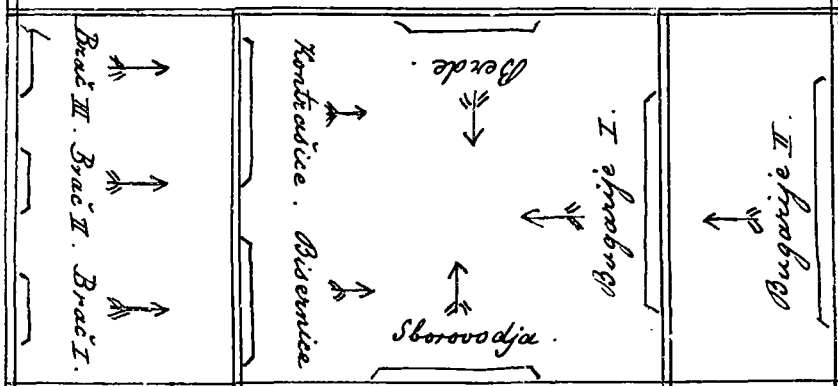
Naxa na velicina.

Plika 16.

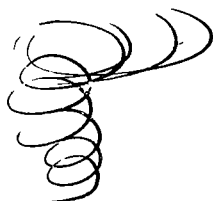
Slika 17.

Razmještanje tamb. smera.

Obćinstvo

(Strielice → označuju smjer lica.)

COBISS 4042100

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000436100

